תלמוד בבלי · אחרונים · בית פנחס

בית פנחס על מכות

רבי פנחס הלוי הורוויץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית פנחס על מכות

רבי פנחס הלוי הורוויץ

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-פנחס-על-מכות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ראשון כיצד העדים 4
דף ב. 4
דף ב: 5
דף ג. 6
דף ג: 6
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ה: 9
דף ו. 10
דף ו: 11
דף ז. 12
פרק שני אלו הן הגולין 13
דף ז: 13
דף ח. 14
דף ח: 15
דף ט. 15
דף ט: 16
דף י. 17
דף י: 17
דף יא: 17
דף יב: 18
דף יג. 18
פרק שלישי אלו הן הלוקין 18
דף יג: 19
דף יד. 19
דף יד: 21
דף טו. 21
דף טו: 22
דף טז. 23
דף טז: 24
דף יז. 25
דף יז: 26
דף יח. 27
דף יח: 28
דף יט. 29
דף יט: 30
דף כ. 30
דף כ: 31
דף כא. 32
דף כא: 32
דף כב. 33
דף כב: 34
דף כג. 36
דף כג: 37
דף כד. 38
דף כד: 39
תולדות הגה"ק המחבר זצללה"ה וספורים נפלאים 39

פרק ראשון כיצד העדים

דף ב.

בגמ' דקתני לקמן אבל אמרו להן כו' לדברי רש"י צריכין לפרש דה"ק ועוד מאי קתני הכא כיצד נעשים זוממין משמע (שבא לפרש) שכאן בא לפרש כיצד נעשים זוממין הלא קתני לה לקמן כיצד הן זוממין א"כ ש"מ בכאן לא בא לפרש אלא כיצד אין נעשים זוממין וזה שסיים מכלל דאלו אין זוממין:

שם ברש"י בד"ה שהוא בן גרושה כו' קודם שנולד. לאו דוקא קודם שנולד אלא ר"ל קודם שנישאת לאביו של זה התינוק נתגרשה דמה שנתגרשה קודם שנולד אינו נעשה מחמת זה בן גרושה כשנתעברה כבר מכהן ואם נתעברה כבר מישראל אינו נקרא בן גרושה אלא ה"ל ישראל גמור וק"ל:

שם בתו' בד"ה מעידין אנו כו' דליכא כ"א לאו בעלמא כו' ר"ל דאף אם אומרים אמת שאביו של זה התינוק נשא גרושה אפ"ה לא עבר כ"א לאו בעלמא א"כ לא נפקא לנו מידי עדותן שעבר שום אדם מעולם יותר מלאו בעלמא ולכך מקרי שפיר כאשר זמם לענין זה שיוכלו לבוא לידי הזמה להיות לוקין בעדות זה כמו בהעונש של העבירה שהיו מעידין שעשה אביו של זה התינוק וק"ל:

שם בתו' בא"ד והתם מיירי בלא התרו. והא דהוצרך לתת טעם התם דאיהו לא מיקטלא כיון דהעדים לא יוכלו לבוא לידי מיתה והיינו משום דיכולים לומר לאסרה על בעלה באנו הלא בלא"ה לא מיקטלא מאחר שלא התרו בה כבר מבואר שם בגמ' דאיירי באשת חבר וכר' יודא דלא צריכא התראה:

שם בתו' בא"ד ויש לדקדק אמאי לא נקט כו'. בשלמא לתירוץ הראשון של התוס' אין להקשות מידי די"ל דלא נקט ממזר לפי שהן מחייבי כריתות ולכך אין עדותן מתקיימת דמקרי עדות שלא יוכל לבוא לידי הזמה דבמה שמתחייבים מלקות לא חשיב כנגד מה שהעידו בעבירה דחייבי כריתות משא"כ בב"ג ובן חלוצה דליכא אלא לאו בעלמא כדלעיל. אבל לתירוץ השני שמתרץ דמאחר דפסוק כאשר זמם כו' לא קאי אעדות בג"ר וב"ח לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה קשה דה"ל למינקט ממזר דגם על זה לא קאי הפסוק דכאשר זמם וק"ל:

שם בתו' בד"ה מעידין אנו באיש פלוני וכו' דתנן פ' אלו הן הגולין דשונא אינו גולה לאו כה"ג דומיא דאוהב גולה ואמאי כו' כצ"ל וכן הגיה הח"ש. והיינו משום דבאמת לא תנן במתני' רק השונא אינו גולה לפי"ז דייקי התוס' מאי לאו דאיירי נמי בכעין זה דאוהב גולה דאל"כ הל"ל דאפילו אוהב אינו גולה וק"ל:

שם בתו' בד"ה כל הזוממין כו'. אם ודאי אינו יכול אין ה"נ נמיתם כו' כדתני' הכה תכה כנ"ל להגיה והיה כתוב ר"ת אה"נ וטעו המדפיסים ועיין בח"ש. ונראה בעיני דהתוס' מביאים הדרש של עיר הנדחת דאיתא בפ' אלו מציאות והיינו משום דכמו שעיר הנדחת הן מרובים ה"נ עדים זוממין דאין פחות משנים דנקראים מרובים דינן נמי באיזה מיתה שיוכל להמיתם מש"א מרוצח אין כ"כ ראיה דאינו אלא יחיד וסברא כזו אם רבים הנידונים או יחיד הנידון איתא כמה פעמים בסנהדרין:

שם בתו' בא"ד ודריש לי' מן קרא דובערת כו'. כתוב הח"ש דאינו דרשה (גמר) גמורה. ודבריו מוכרחים דאל"כ מאי מקשי התוס' ואמאי נאמר כך הא הוי רוצח כו' דילמא שאני התם דאית' ביה דרשא כמו שמצינו דרש בעיר הנידחת וגבי נסקלין כמבואר בתוס' בסנהדרין מ"ה. אבל תימא מנ"ל להתו' דהיא לאו דרשה גמורה שמא באמת דרשה גמורה היא וממילא לא מקשי מידי. וצריכין לומר דהתוס' למדו כן מל' התוספתא במקומה ודו"ק:

שם בתו' בד"ה זוממי בת כהן כו' ומתחילה היה ר"י מסופק כו' בח"ש האריך בענין זה ודבריו אמתיים ע"ש שם בתו' בד"ה ועוד דקתני לקמן ואת"ל דלשון הזמה הוא. ר"ל דהאי כיצד נעשים זוממין אין פירושו כיצד נעשים העדים זוממין לקיים בהו כאשר זמם דא"כ קשה אין העדים נעשים זוממין מיבעי ליה אלא נפרש דהאי זוממין לשון של הזמה הוא כלומר באיזו ענין נקראים זוממין עז"א זה אינו דע"כ כאן דין הזמה קאמר כיצד נעשים זוממין לענין שיקויים בהו כאשר זמם דהא קתני לקמן אבל אמרו להן כו' ושם מפרש כיצד הוי לשון הזמה וקוראין זוממין ש"מ דכאן דין הזמה קאמר וא"כ קשה דה"ל למתני אין העדים נעשים זוממין. והנה פי' של התוס' ודאי הוא בע"א מפרש"י דלרש"י הן שתי קושיות ממש חדא דה"ל למיתני אין העדים כו' ועוד דכאן א"א לומר דבא לפרש כיצד נעשים זוממין ממילא צריכין לומר דכאן מפרש כיצד אין נעשים זוממין ודייק משני דיוקים דה"ל למנקט אין. חדא (כמח) מכח הלשון ועוד מכח הסיפא נידוק דאירי כאן באין העדים נעשים זוממין לאפוקי לפי' התוס' מוכח מכח קושיא האחרת דאירי כאן בדין הזמה וא"כ קשה הלשון וממילא הוי כולה חדא קושיא השנייי הוא קושיא הראשונה וק"ל ונראה דצריכין להגיה בהתו' דע"כ דין הזמה קאמר מדקתני כו' ולאלומי קושיא קמייתא. והח"ש הגיה קצת מזה ונ"ל כמ"ש ודו"ק:

דף ב:

בגמ' הן שלא עשו מעשה במזיד נמי ליגלו כו'. ר"ל כמו שמצינו גלות בעושה מעשה בשוגג כך נאמר שיהא חייב גלות בדיבור במזיד כ"כ הח"ש שם בתו' בד"ה ומה הסוקל

כו' דה"ק ליה לעיל כו' ר"ל רבינא אמר לבר פדא דלא עבדינן ק"ו בכהא"ג דאם נעביד ק"ו בכה"ג היה בטל תורת עדים זוממים דמה הסוקל כו'. ובקצת ספרים ראיתי מוגה והיכי קא"ל לעיל דעבדינן ק"ו בכה"ג וגם זה נכון. ור"ל קא"ל בר פדא לריב"ל וק"ל:

דף ג.

בתו' בד"ה באומר עדות שקר העדתי ושוב הוזמו לכאורה משמע כו'. הח"ש הגיה ושוב הוזם. וביאור דברי התוס' בענין זה. והגיה ג"כ דא"כ בקש להפסיד כו'. ואני אומר א"צ להגיה כך דמה שאמר דאל"כ ר"ל אילו לא באו עדים אח"כ והוזמו אותו ביקש כו'. והא (דאצריכו) דהוצרכו התו' לומר ושוב הוזמו היינו משום דקשה להו עד זומם דאמר רב דלא נקרא זה עד זומם כשחוזר מעדותו אלא ודאי דאיירי בשוב הוזמו כנ"ל לומר לפי פירש הח"ש. ודוחק הוא בדברי התוס' במה שאמרו דהא ליתא מאן דמשלם ממון אא"כ הוזם במקום פלוני כו' דהל"ל לישנא דברייתא שהביא המקשין דהא לדבריו יהיה זה ממש קושי' המקשין ויותר בקיצור הל"ל דא"כ לא תירץ כלום על קושית המקשין. לכן נ"ל למחוק תיבת ושוב הוזמו וא"ש הכל ונגיה הכי באומר עדות שקר העדתי לכאורה משמע דכי אמר הכי משלם חלקו דאל"כ כו'. ויהי' פי' התוס' בפשוטו. וא"ל להאי פי' לכאורה זה למה קורהו רב עד זומם די"ל נמי זה נקרא עד זומם מאחר שנתקיים בו דין הזמה כאשר זמם לעשות וכמו שפירושו של מלת זוממי' במתניתין דריש פרקין לדעת המקשין וכפי מ"ש בהתו' וכמ"ש לעיל, וק"ל. ואף אם לא נמחוק נפרש דהאי ושוב הוזמו כתבו התו' מתחילה דכן הוא האמת דאיירי בהכי ואח"כ אמר לכאורה משמע דלא צריך לומר דאיירי בשוב הוזמו דתכף דכי אמר הכי משלם כו' אבל זה אינו נראה דהא ליתא מאן כו' לכך יש לפרש עדות שקר כו' כמ"ש בתחילה ור"ל מה שהתו' אומרים כך ופירשו בשוב הוזמו שניהן וכמ"ש התוס' נ"ל:

שם בתו' בד"ה מעידין באיש פלוני כו' שמעשה ידיה שהן בידו שוין וכו' לכאורה היה נראה להגיה שהן "בידה" במקום "בידו" אבל אינו מוכרח דה"פ דמעשה ידיה שהן בידו וברשותו של בעל לעשות בהן כחפצו בעודה היתה תחתיו הן שוין כו' וק"ל:

דף ג.

ברש"י בד"ה לא פסלוה כלל. ופסול מקוה במים שאובים מדרבנן הוא. נראה שרש"י כתב כן כדי לתרץ למה ניקיל כ"כ ונאמר שניזיל בתר חזותא לקראן מי פירות ונכשירו למקוה עז"א דפסול דרבנן הוא וק"ל:

שם בתו' בד"ה א"ד כו' הגיה ר"ת זמן עשר כסף כי ילוונו ולא במשפט כו' דבאמת בתו' שם באזהרות דהיינו פיוט א' על מנין הלאוין כמו שיש לנו בפיוט של שבועות] זמן עשר

כסף כי ילוונו בחצי ימיו יעזבנו וי"ל בבוא שנת השמיטה צריך להשמיענו והיינו כמו לישנא קמא דהכא ואמר בחצי ימיו מלשון המקרא בירמי' יז. ור"ת השיג עליו וכתב בגליון אזהרות הנ"ל ולא במשפט. וציין את מקומו לפני בחצי ימיו יעזבנו. ור"ל שאין הדין כן כמ"ש באזהרות אלא הלכה כלישנא בתרא. והא דכתב לשון זה משום שהוא נמי מל' הפסוק הנ"ל דהיינו קורא דגר ולא ילד עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו עיין בתו' דבב"ב קמ"ה וכאן בח"ש. ומהר"ר ז"ל הגיה באשר"י על מלת לא במשפט פי' בריבית. והרא"ש כתב בשם ר"ת כמ"ש התו' כאן בשמו. והגיה הגאון הנ"ל שצ"ל ור"ת הגיה באזהרות כסף כי ילוונו לא במשפט בחצי ימיו יעזבנו. ונ"ל שר"ל שקאי על מי שילוה מעותיו בריבית דאז נכסיו מתמוטטין ולא קאי אשמיטה ודו"ק:

דף ד.

תנ"ה חבית מליאה יין כו' לא עלתה לו טבילה חיישינן לג' לוגין שאובין שלא יהו במקום אחד. נ"ל למחוק שאובין דהא אין זה נקרא שאובין ואין לו דין שאובין אלא הוי מי פירוש שיש לו דין בפני עצמו כמבואר במתני' דמקואות ד' קל"א ע"ב וביו"ד סי' ר"א. והחשש הוא שמא יהו ג' לוגין יין במקום אחד וק"ל:

שם ברש"י בד"ה לא עלתה לו טבילה שמא כו' ושמא בא זה ראשו ורובו כו' וזה א' מן הפוסלין את התרומה. הא דכתב רש"י כן ולא פירוש לענין עלייה מטומאה ע"י טבילה זו היינו משום דס"ל דוודאי אינו טמא אחר טבילה זו דהא קיי"ל מקוה שיש בו מ' סאה אפילו שאב ושפך לתוכו כל היום כולו כשר [כ"כ הטור י"ד ס' ר"א] וסתם מקואות קוו וקיימי דומיא דים הגדול ואפ"ה כשירה. אלא ודאי דכאן איירי לענין פיסול מן התרומה וכן משמע לי ממ"ש הכסף משנה פ"י דמקואות להדיא כמ"ש:

שם בתו' בד"ה אר"י כו' ולא מיערבי ובהשקה בעלמא עדיף להו. ר"ל ובהשקה בעלמא שמחוברין זה לזה סגי להו ונטהרין בזה הכלי והמים וא"כ איך אפשר לומר דהשקה יהיה נחשב כמחוברין לטהרה מטומאה ולא לענין טבילה אלא ודאי נעשין מחוברין כו' וק"ל:

שם בתו' בד"ה לוקין ומשלמין כו' דה"ק שלא השם המביאו לידי מכות א"צ להביאו כו'. האי א"צ הוא פי' של שלא השם כו' ור"ל השם המביאו לידי מכות דהיינו אזהרה א"צ להביאו לידי תשלומין כו' וק"ל:

שם בתוס' בא"ד וכתיב שלם ישלם כו'. אין זה פסוק ואדרבה הוצרכו לדרוש מכמה מקומות דהא דכתיב עין תחת עין שן תחת שן דאינו ר"ל עין ממש. ואפשר דר"ל וכתיב

בתורה ע"י דרשות שלם ישלם. ואמר לשון מקרא שלם ישלם המבעיר את הבעירה פ' משפטים נ"ל:

דף ד:

בגמ' דברי ר"י ר' יעקב אומר כו' כצ"ל וכן משמע בהתו' שרצו לדקדק דר"ע סבר דאין לוקין על לשאב"מ מהא דסבר דעדים זוממין קנס הוא ע"ש בד"ה הל"ק כו' ש"מ דכאן ל"ק ר"ע הכי וראיתי בסנהדרין ס"ג ובחולין פ"ג ובפסחים פ"ד ואיתא בכולהו ר' יעקב: שם בתו' בד"ה בשלמא לרבנן כו' והא בכתובות מוקי האי קרא ללוקין ולמיתה ר"ל היכא שחייב מלקות ומיתה דלא נעביד לו תרווייהו אלא ממיתין אותו לבד. והא שיתבאר בסמוך בתו' דר"מ סובר דמיתה וממון לא נעביד לו תרווייהו זה נלמוד מדכתיב ולא יהא אסון ענוש יענש כו' ככתובות ל"ג ע"א וע"ב:

שם בתו' בד"ה אלא מה להצד השוה שבהן כו' משא"כ בשאר מלקיות ועריות נ"ל דכצ"ל. ואמר עריות לפי שהמוציא שם רע היינו שאומר שזינתה מן האירוסין דהיינו עריות כמבואר בכתוב פ' כי תצא דאם אמת היה הדבר כו' וסקלוה אנשי עירה וכו'. ואמר כיון שאלו שנים עדים זוממין ומוציא שם רע הן משונים מכל שאר מלקיות ועריות שכן עד"ז אינם צריכים התראה והם צריכין התראה ואמר עריות כנגד מה שאמר מוציא ש"ר וק"ל:

שם בתו' בא"ד לפי' הירושלמי דעדים זוממין כו' ר"ל לפי מה דאיתא בירושלמי דפריך שכן דיבור הוא ודאי א"ש מה דפריך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהם צד חמור דבשניהן הוי דיבור אבל צריכין לפרש אליבא דר"י דסבר צד חמור לא פריך היינו משום דעדים זוממין חשוב מעשה דהא ע"י דיבורם היה נפסד אבל במוציא שם רע לא אתעביד מעשה ע"י דיבורו אלא ע"י עדים [תו' בכתובות ל"ב ע"א] ולכך אין על הצד השוה שבהן שום פירכא וק"ל:

שם בתו' בד"ה ורבנן האי ולא תענה כו'. בב"ק ע"ד. ובסנהדרין. מבואר ענין דיבור זה ודיבור שלאחריו:

דף ה.

בגמ' באו אחרים והזימום כו'. הרי"ף האריך בזה. ורש"י נמי פי' כן כדבריו במלות קצרות ור"ל שבאו שנים אחרים ואמרו שאותו א' שהעידו עליו שנים הראשונים הרג את הנפש. ובאו אותו כת שהזימו לעדים הראשונים והזימו גם את אלו. באו אחרים והעידו נמי שהרג את הנפש כעידותן של ב' כתות הראשונים ובאו אותו שהזימו לב' הכתות והזימו גם את אלו וכן כולם עד מאה כל הני זוממין יהרוגו וק"ל:

שם ברש"י בד"ה כאשר זמם שיקבל הנידון כו' ר"ל כמו שהם היו בדעתן שיקבל איש שבאו להעיד עליו מלקות שלימה כך יקבלו הם נמי כל א' וא' מלקות שלימה וק"ל:
שם ברש"י בד"ה ממון מצטרף כו'. ר"ל משא"כ מלקות שאם ילקה זה חצי וזה חצי לא יקויים כאשר זמם שכל אחד רוצה לחייבו מלקות מ' ואין ראוי לצרף חצי מלקות של זה עם חצי מלקות של זה שהרי הם ב' גופים אבל בממון הרי בא ליד מי שהעידו עליו כל מה שרצו לחייבו כ"כ הנ"י:
שם בתו' בד"ה וכן לענין קנס אבל ודאי וכו' הוצרכו לכתוב כן לפי פירושם בדיבור שלפני זה שתלוי הכל בהא דקודם שנגמר דינו יש לחוש שמא לא יבואו עדים א"כ בממון נמי נימא הכי עז"א אבל ודאי וכו' אבל לרש"י שתלוי הכל בהא דיכול להודות ודאי לא היו צריכין לכתוב אבל ודאי לענין ממון לא וק"ל. ופשוט הוא:

דף ה:

לימא ר"ל דאמר כר"י ור' יוחנן דאמר כרבנן. עיין בח"ש וכל מה שכתב שם גרם לו שלא ראה הרי"ף מ"ש על משנתינו דבאו אחרים והזימום ששם מפרש בהדיא דבר זה באורך וז"ל דר"י סבר כרבנן דכיון דקאמרי רבנן אפי' מאה יהרגו ש"מ דסברי רבנן אע"ג דאיתזמו כת ראשונה אי אתי כת שנייה ומסהדי על אותו פלוני שהרג את הנפש מקבלי' סהדותא וקטלינן ליה אפומייהו וכן אי איתזומא כת שניי' נמי ואתי כת ג' ומסהדי מקבלינן סהדות' וקטלינן ליה אפומייהו ומ"ה כד מיתזמי כולן יהרגו כולן דכל כת וכת קרינן בה ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והוה לר' יוחנן דאמר מקבלין סהדותא מאלו דמסהדי בתר דאישתקור סהדי קמאי כרבנן. ור"ל דאמר דאין מקבלין סהדותא מאלו דמסהדי במאי דמסהדי קמאי כר' יודא דאמר אין נהרגת אלא כת ראשונה לבד דכיון דאיתזמי כת ראשונה לא מקבלינן סהדותא דכת שניה דאתי ומסהדי בתרה ומ"ה כד מיתזמא לא קטלינן להו דלא קרינן ביה ועשיתם לו כאשר זמם דהא לא קטלינן עלייהו עכ"ל והנה לפי מה שפרש"י כת איסטטית היא זו כת סטיא ר"ל בודאי כת שקר היא המזמת צריכין לומר לפי זה דר"י אמר כן לדבריהם דרבנן דלדידי' פשיטא דא"ש דאינה נהרגת אלא כת ראשונה דכת השניה לא באו למקטליה דאינה נאמנת להרוג את הרוצח מאחר דאיתזם כבר כת אחר וא"כ ממילא אינה נהרגת דלא קרינן בה ועשיתם לו כאשר זמם אלא אפילו לדידהו דנאמנת כת השניה כשאין מזימין אותן למה נאמין כת המזמת הלא בודאי כת סטיא היא מאחר דאמרם על כולם עמנו הייתם. אבל לפי מה שפירשו איסטטית היא זו דר"ל וכי עדות זו הוי כיורה של צבע שכל הנוגע בה יצטבע וסטיא מלשון צבע א"ש יותר ר"ל דהא אין שום טעם לומר שיהרוג הכת השנייה אלא

מטעם שכת המזמת הזימום. וכי משום שהזימום יהיו נהרגין וכי יהיה עדות זו כיורה של צבע הא אין מן הדין להורגן אף כי נאמין לכת המזמת וכדמפרש טעמא דר"י וכמ"ש בשמו. ולפי התרצן שבכאן לדברי ר' יוחנן יהיה כדברי ר' יהודה כפשוטו דהכל תלוי שלא נאמין לכת המזמת דאטו כ"ע לגבייהו הוו קיימי ברי"ף כתבתי בזה יותר ע"ש:
ברש"י בד"ה ברבי אומר כך שמו. מבואר יפה בח"ש:
בתו' בד"ה אוסטטית ברי"ף פי' לשון סטים כנ"ל. נ"ל סטים היינו לשון צבע. ור"ל שאמר ר"י לחכמים וכי כת זו המזמת הוא כיורה של איסטטית שכל הנוגע בה יצטבע בתמיה אלא אינה נהרגת אלא כת ראשונה לבד כן הוא בהדיא בהרי"ף:

דף ו.

בתוס' אמר ר"י כו'. וקשה להשר דא"כ כו' כל מקום שכתוב בתוס' לשון זה ר"ל רבינו שמשון מקוצי שנקרא בלשון הפוסקים השר מקוצי ובכאן אפשר דר"ל רש"י וקראו שר בלשון חשיבות ור"ל לפירושו. ובגמ' ישנים נדפס וקשה לפירושו דא"כ כו':
בתו' בד"ה חייבי מלקות מנין כו' דכתיב יד ליד לא ינקה כו'. לא נמצא זה בשום מקום בעדים זוממין. וראיתי בכתובות ל"ב שדרשו רז"ל יד ביד דכתיב בעדים זוממין פ' שופטים ר"ל דבר הניתן מיד ליד והיינו ממון והיה נ"ל להגיה כאן דכתיב יד ביד דמפקי כו' אך שכמה פעמים ראיתי בתוס' של מסיכתא זו דלא דייקי בלשונם ואמרו בכאן לשון הפסוק שבמשלי שדרשו בו רז"ל דקאי על המרצה מעות מידו ליד אשת איש כדי להסתכל בה לא ינקה מדינה של גיהנם בעירובין י"ח אבל און זה מדוייק. ומ"מ הענין צריכין לפרש כפי מה שהיה נ"ל להגיה וק"ל. [התוס' זה שייך לדף ה' ע"ב וכאן טעות בכתובים על ד ע"א עיין בגמ']:
בתו' בד"ה היכי אמרינן להו כו' בשלמא אדיני נפשות ל"ק כו'. נראה דר"ל מאי דמקשה היכי אמרינן להו לא קאי אדיני נפשות אבל כשמתרץ אח"כ דאמרינן להו למיחזי כו' שפיר קאי אדיני נפשות והיינו בזמן דלא אתרו בהו דודאי א"צ להתרות בו כל עדותי' ואז הוי ממש כמו דיני ממונות לענין דשיילינן להו אי למיחזי כו' דמאי שנא. ובנ"י כתב בשם הירושלמי דהאי היכי אמרינן להו קאי אף אדיני נפשות והיינו היכי דלא אתרו כו'. ונהי דהתו' לא רצו לפרש שיהו המקשין מקשה אדיני נפשות דשמא באמת בלא התרו בו לא מבטלינן להו לעדותייהו כלל מ"מ כשמתרץ דשיילינן להו למיחזי אתיתו כו' שפיר קאי גם אדיני נפשות. ובזה יתורץ שפיר מה שהקשו התוס' אח"כ בד"ה לאסהודי אתיתו כו' וכן בד"ה שמואל אמר כו' וכמו שיתבאר ודו"ק:

בתו' בד"ה לאסהודי אתיתו כו דהא קרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתינו. דהא גם לדיני נפשות שיילינן להו כו' כשלא התרו בו דודאי בהתרו בו אין אנו צריכין לשיילו בהו אבל בלא התרו שיילינן להו וכמ"ש לעיל. והח"ש כתב כאן פי' ויאמרו שהתרו בו עכ"ל נראה פשוט שלא הבין כמ"ש לעיל ולכך כתב כך אבל ליישב דחק מאוד לפי הח"ש וק"ל:

בתו' בד"ה שמואל אמר כו'. וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין כו'. ר"ל דאפילו רבי דאמר במתני' דשיילינן להו והיינו בד"נ בלא התרו כמו בדיני ממונות ועל דרך שכתבתי לעיל א"כ קשה לפעמים יתכוין א' מן הקרובים כך להעיד ולפי הח"ש דבדיני נפשות תלוי הכל בהתראה דוקא לא ידעתי איך יפרש כאן דברי התוס' בזה אבל לדידי א"ש ודו"ק:

בא"ד משום דלפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד כו' ר"ל יבוא לב"ד ג"כ עם הכשירים ולא ידע האח זה שהעיד אחיו עכשיו בב"ד אבל עכ"פ צריך שיבוא האח הזה השני ג"כ במעמד הכשירים לפני הב"ד דהא שיילינן לכשירים אי למיחזי אתי בלא הפסולים פי' כדלעיל ומאמינים להו אעפ"י דהוי כחוזר ומגיד משום הסברא כיון דבאים לב"ד עם הכשירים עכשיו כו' כמבואר לעיל. ואי לאו הכי לא היו מאמינים להם והיו עדותן לעולם כשר. לכך צריכין לפרש כאן דאיירי שבא האח הב' ג"כ בעידן הכשירים לפני הב"ד וק"ל. וכן משמע קצת מלשון האשר"י ע"ש:

דף 1:

בגמ' והתנן ר' יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה ר"ל א"כ ש"מ שא"צ שיהא מותרה מפי עדיו רק שאנחנו נהיו יודעים שידע שאסור לעשות כן ואף אם יהי' מפי עצמו של הרוג או מפי השד נמי נהרג וק"ל:

בתו' בד"ה וא' מתרה בו באמצע כו' שאין מן העדים. ר"ל הלא התנא לא בא להשמיענו כאן אלא הדין של מצטרפין אילו עם אילו אע"פ שאינן רואין אילו את אילו אלא מקצתן מהן וא"כ למאי הוצרך לומר כאן שאדם א' עומד באמצע דהיינו ר"ל שאותו א' אינו מן העדים הלא אין לנו שום נפקותא בזה. ואף די"ל דנקט אותו להשמיענו רבותא דאע"ג דהמתרה אינו מן העדים אפ"ה חייב מיתה צריכין לומר דקשיא להו להתו' דרבותא זו אינה שייכא בכאן בדין דהצטרפות העדים. ובתר הכי משני דבא לאפוקי מר"י. דסובר דאינו נהרג עד שיהו שני עידיו מתרין בו והיינו ודאי אותן עדים שנהרג מפיהם ולדידיה ודאי אינה מצטרפת העדות אלא בזמן שכולם התרו בו ולת"ק מצטרפת אף אם אין שום אחד מהעדים מתרה בו וק"ל:

בתו' בד"ה הוא והן נהרגים כו' והא דקתני נמי נמצא אחת מהן זוממת כו' דהא אין הרוצח נהרג אא"פ המתרה מן העדים שמחייבין אותו ואם לא הוזם גם המתרה עמהם

א"כ העידו עדותם בלא המתרה ולמה נחייבם מיתה כשהוזמו הלא לא היה נהרג הרוצח בעדותם מאחר שלא היה המתרה עמהם אלא ודאי דאירי בשהוזם גם המתרה עמהם והא דנהרג הרוצח ע"פ עדות כת השניה שלא הוזמו אעפ"י שאין המתרה עמהן היינו משום דהם אומרים שהיה המתרה עמהם בעדותן וכיון שאין כת זו רואה את זו הוו עדותן קיימת וז"ש התוס' ומ"מ הוי השתי כיתי עדים כו'. ומ"מ קשה מאחר דיש כאן ב' עדים שמעידים שהמתרה היה עמהם אף שאילו העדים הכת השנית מעידה ואומרת שהיה המתרה עמהם למה נאמין לכת השני' להרוג את הרוצח מאחר דצריכין לפי זה שיהי המתרה עם העדים שמחייבין אותו מיתה ודו"ק:

בתו' בד"ה אמר רבא כו' מכאן מייתי הי"מ ראיה כו' ר"ל דסוברין דהאי דאמר ר' אם היה רואין כו' קאי אמתני' דקתני הרי אילו ב' עדיות והוא והן נהרגין דזה איירי דהן רואין את המתרה או המתרה רואה אותן ואז מצטרפין לענין זה שהוא והן נהרגין כדמפרש לעיל בתוס'. ומסקי התוס' ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי דאי אמתני' קאי א"כ הל"ל ואם לאו אין מצטרפין דזהו עיקר החידוש. ר"ל דמאחר דמפרש המתני' ואמר דאיירי באם היה רואה אותן המתרה כו' אז מצטרפין אבל באם אין רואה אותן אין מצטרפין ה"ל לאשמועינן דאם לאו דאין מצטרפין דהא דמצטרפין לענין דהוא והן נהרגין מפורש במתני' וק"ל:

דף ז.

ברש"י בד"ה אילו היינו בימים שסנהדרין דנו דיני נפשות. דקדק רש"י לכתוב כן דבאמת היה ר"ע בימי סנהדרין רק שגלו ממקומן. ומשגלו ממקומן בטלו דיני נפשות שלא היה כח בידם להרוג את מי שנתחייב מיתה ודבר זה מבואר בכמה מקומות בגמרא:

בתו' בד"ה דילמא במקום סייף כו'. אע"ג דבסייף ואירין כשאמרו אין אנו יודעים ה"ז נכון. ר"ל דדוקא כשמכחישין זה את זה בסייף ואירין אין עדותן נכון. אבל אם אמרו אין אנו יודעים ה"ז נכון. וא"כ למה נאמר בכאן דאם היה שואלים להם ויאמרו דלא ידעו בטל העדות. היינו משום דהא דהכא הוי גרוע דהואיל והוא בהרוג גופא משא"כ בסייף ואירין דלא הוי בגוף העדות וכל זה מבואר היטיב בתוס' חולין י"א. ודבר זה דבסייף ואירין הרגו מבואר בסנהדרין ד"ל ודף מ"א: בא"ד (לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג) טפי מכליו שחורים כו'. ר"ל דבאחד אומר כליו שחורים וא' אומר כליו לבנים ה"ז נכון והיינו משום דאין העד מדקדק לידע באיזה בגדים הלך. ודבר זה נמי איתא בסנהדרין במקומות הנ"ל:

בא"ד לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג שע"י שהי' מרבה כו' טפי זה צריכין לומר דהא דמקשה בגמ' היכי הוי עבדו ומתרץ דהיו שואלים ראיתם טריפה הרג כו' היינו ר"ל שכ"כ היו מרבה בבדיקות כדי להכחישו שאפי' בדבר כזה שא"א לידע אפ"ה היו שואלים אותו עליו אבל ודאי לא נפטר הרוצח בזה במה שמשיבין העדים ע"ז דאין אנו יודעים וכמ"ש התוס' בכאן וק"ל:

בתו' בד"ה כמכחול בשפופרת כו' עוד י"ל דאיכא למימר ראיתם שהמחלל כו' א"ל לפ"ז מאי מקשה בבועל את הערוה היכי הוו עבדי כו'. הא י"ל דהיו שואלים ראיתם שהבועל אינה טריפה כו' כמ"ש התוס' בכאן ואז לא היו צריכין לומר דפליגי בדשמואל דגם ר"ע ור"ט ה"מ סברו כשמואל בדין דמנאפים. ונ"ל דצריכין לומר דניחא להו לאביי ורבא למצוא ענין בבדיקות שמתוכן לא יהרוג בגופו של האיש שבאין לחייבו מיתה והיינו שלא עשה אותו האיש ענין לחייבו מיתה עליו או משום שהוא אינו עושה מעשה ממש או משום שמא לא הרג אדם בר קיימא. או אפשר לומר דקים להו לאביי ורבא דאין מחייבין הנואף עד שיראו כמכחול בשפופרת ואז אנו מצינן למימר דמתרץ טפי בפשיטות וה"מ למימר ולתרץ כמ"ש התוס' וצ"ע:

סליק פרק כיצד העדים

פרק שני אלו הן הגולין

בתו' בד"ה היה מעגל במעגילה כו' ויש לו ד' שינים ארוכים כו'. ר"ל בכל קצה וקצה היו לו כמו בית יד אחד. או אפשר שר"ל ברחבה של האבן היו בולטין שני שינים ארוכין לאוחזו בהן להוליכה ולהביאה את המעגילה פני הגג והיינו נמי מעגלה ר"ל מכח זה קורין את האבן מעגלה מאחר שמעגל ומוליך אותה על פני כל הגג ולפי' הראשון יותר א"ש הא דהיינו נמי מעגלה דהיינו ממש מעגילין אותה על פני כל טיח הגג וק"ל:

דף ז:

ברש"י בד"ה ואשר לא צדה שלא נתכוין לזרוק כו' כלומר אותו בן אדם אשר לא צדה דהיינו שלא נתכוין לזרוק בצידו של אדם שלא היה יודע שיש שם שום אדם אבל מ"מ נתכוין לזרוק למקום שנזרוק באמת אותו בן אדם הוא דחייב גלות מאחר שזרק למקום שכיון דעתו אבל אם נתכוין לזרוק ב' וזרק ד' שלא נעשה כוונתו בזריקתו אינו חייב גלות. והכי נדרוש הפסוק אשר לא צרה שלא נתכוין לצדד להאדם כלומר שלא ידע שהיה האדם שם למקום שזרק אבל דעת כוונתו נעשית כמו שיגמור בדעתו שלא היה שם ענין אחר רק שלא היה ידע שהיה שם אדם פרט לנתכוין לזרוק ב' וכו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה אף כל שיש לו רשות כו'. יצתה חצר של בעה"ב ר"ל חצר המזיק שאין רשות לניזק לכנס שם. וכמבואר במתניתין בדף שאחר זה:
בתו' בד"ה מה יער שיש לו רשות כו' ושיהא הניזק במקום שהמזיק עומד כו' ר"ל שיהא רשות לניזק במקום שהמזיק עומד בו. ומסיק די"ל דלא יליף מיניה אלא מקום ההכאה שיש רשות כו' [כן מצאתי מוגה] ור"ל דלא גמרינן שיהא צריך רשות לשניהם אלא מקום שנעשה ההכאה שם כמו יער שהוא מקום שנעשה לו שם ההכאה אבל המקום שעומד שם המזיק א"צ שיהא רשות לשניהם כו' וק"ל:
בתו' בד"ה ואיבע"א הא דאיתלע כו' כ"ע סברי ירידה היא. דהא מתרץ דהברייתא דתני חייב איירי באיתלע א"כ ש"מ דדברי ר' יוחנן דלעיל דאמר ירידה היא איירי נמי באיתלע ואתו ככ"ע דהא כ"ע מודי בזה וקשה א"כ כו' וק"ל:
בא"ד וצ"ל דמעיקרא איירי במיהדק או בלא איתלע ולא איירי שיהא כו'. ר"ל לתירוצא בתרא דמחלק בין מיהדק ללא מיהדק איירי מעיקרא במיהדק ולתירוצא קמא דמחלק בין איתלע ללא איתלע איירי מעיקרא בלא איתלע ויותר היה נ"ל להגיה דמעיקרא איירי במיהדק ובדלא איתרע כו' דאז הוא ודאי אינו צורך עלייה וק"ל:

דף ח.

בגמ' ורמינהו ומצא פרט למצוי שלא ימכור כו' ר"ל אם השיגה ידו ומצא אח"כ אז חייב הלוקח להחזירה לו לפדותו אבל אם היתה גאולה זו שרוצה ליגאל בה עכשיו מצוי בידו כשמכרה אין הלוקח חייב להחזירה לו לפדותו ולכך לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב דהא שדה זו הרחוקה כבר היה בידו בשעה שמכר שדה זו הקרובה ואין גאולה זו קרוי' מצא אלא מצוי וכן ברעה ויגאול ביפה וק"ל:
שם בגמ' כיון דאילו גמיר לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה. ר"ל אע"ג דלאו גמיר מ"מ לאו מצוה להכותו דהא אפשר למיגמור ליה בלי הכאה וז"ש רש"י לאו מצוה להכותו. דאילו למיגמר ליה ודאי מצוה עשה בזה דלא גמיר וק"ל:
בתי' בד"ה בלא איבה כו' דההוא איצטריך למימר אפי' לא אויב לו. כלומר דאילו לא נאמר רק קרא דבאלה מסעי היינו מפרשים דשונא נמי גולה והא דקאמר והוא לא אויב לו לאשמועינן דאע"ג דאינו שונא לו אפ"ה חייב גלות ולא נפטר לגמרי לכך חזר וכתב בלא איבה לאשמועינן דדוקא הוא אם אינו שונא גולה אבל שונא גולה. והא דלא מתרצי התוס' כן מה שהקשו מתחילה ממשנה תורה די"ל דכבר ידעו התוס' מהפסוק זה דבאלה מסעי א"כ הוי שני כתובים מלבד הא דבלא איבה לכך הוצרכו לתרץ דבשביל דבר שנתחדש בה נשנית ומסקי התוס' במשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו כו' ר"ל

דבפ' שופטים כתיב מתחילה וזה דבר הרוצח אשר ינוס שמה וחי אשר יכה את רעהו בבלי דעת והוא לא שונא לו כו' ואח"כ כתיב פן ירדוף גואל הדם כו' והשיגו כי ירבה הדרך והכהו נפש ולו אין משפט מות כי לא שונא הוא לו כו' וא"כ מקשי התוס' למה חזר כאן ואמר כי לא שונא הוא לו דקאי נמי אהרוצח עז"א דמשום פרשה שנשנית בשביל דבר שנתחדש בה חזר ואמרו והיינו ענין גואל הדם שיש לו כח להרוג את הרוצח וק"ל:

דף ח:

בגמ' תנינא להא דת"ר עבד וכותי כו' רש"י בב"ק ד' י"ד מפרש לה לענין הזה דה"ק תנינא במתני' להא דת"ר בברייתא וש"מ דהאי דר"י עיקר היא עכ"ל:

דף ט.

בתוס' בד"ה אלמא גר תושב כו' מ"מ קשה דהא לא קתני כללא גבי ישראל וחוץ משמע כו'. ר"ל ודאי אי הוה תני במתני' וכל ישראל גולין על ידיהן כו' אז הוה שפיר כללא והוו אמרינן דאתי חוץ לאפוקי מכללא דדין גר ותושב אבל עכשיו דלא אמרו רק וישראל גולין על ידיהן לא חשיב כללא לומר עליו חוץ מגר תושב. והח"ש כתב שיש מוחקין לא ולא הבינו. ר"ל שמוחקין תיבת לא של דהא לא קתני כללא כו' והיינו משום דלא הבינו עיקר הפשט ועל דרך שכתבתי וזה פשוט:

בתו' בד"ה א"ל רבה כו'. דהכי נמי אמרינן בריש פ"ק. ר"ל כענין זה דכשעשה מעשה במזיד חמור הוא ולא יגלה כי היכי דלא תהוי ליה כפרה ד"ב ע"ב: בתו' בד"ה כסבור בהמה כו' ור"ל שנמצא אדם גר תושב מדקאמר ונמצא גר תושב וכן הא דקאמר חייב דאי בישראל כו' כצ"ל ור"ל וכן הא דקאמר חייב והיינו הרוצח נמי איירי בגר תושב דאי בישראל כו' וק"ל:

בתו' בד"ה אלא דינו מסור לאדם כו' וקשה דלישנא לא משמע הכי. דלפי פי' זה הל"ל אלא חייב בדיני אדם. דבדיני אדם לא שייך לומר בהו לשון מסור להו דדוקא בדיני שמים שייך לומר לשון מסור להו דהם לא יעשו לו כלום רק דינו מסור לשמים ואם ירצה הקב"ה ידון אותו אבל אם חייב בדיני אדם התורה חייבתו לזה ושייך לומר בו לשון חייב וק"ל:

בא"ד בתוס' משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא היו שם עדים הלכך אין דינו מסור אלא לשמים ר"ל לכך אמר וחטאתי לאלהים דהיינו לשמים הואיל ולא היו שם עדים ה"נ כו' וק"ל:

דף ט:

בגמ' ושלשת שיהו משולשין שיהא מדרום לחברון כו' ברא"ם פ' שופטים כתב ז"ל א"ת א"ה האי ושלשת ורבעת מיבעי ליה שלפי חילוק הזה גבולי הארץ ח' ש' ק' נחלק לד' חלקים א.ג. ב. ד. ה. שמא' עד ב' כמו מג' עד ד' וכמו מב' עד ה' אלה הם השלשה חלקים השוים ובאמצע כל א' מהם עיר מקלט. הראשון ג' [והיינו חברון] והשני ב' [והיינו שכם] והשלישי ד' [והיינו קדש] נמצא מא' שהוא תחילת הגבול עד ג' שהוא המקום הראשון כמו מג' עד ב' שהוא המקום השני ומב' עד ד' שהוא המקום השלישי כמו מד' ועד ה' שהוא סוף הגבול עכ"ל והג"א כתב דלכך נקרא משולש לפי שכל אחת מן הערים היה מחזיק בשוה מן הארך שהיה לכל אחת ואחת מקום פנוי מכל צד כ"כ כמו לשני והיינו רביעית הארץ מכל צד וצד של כל עיר ועיר מערי מקלט וזה נקרא ושלשת כיון שהיו שם ג' מקומות והיה לכל א' וא' פנוי כמו לשני זה נקרא משולש אחר ששלושין הם שוים בארך ונ"ל דהתו' שכתבו כאן שלחלוקה שוין היה א"י ובאמצע היה, ערי מקלט כיונם ממש לדברי הרא"ם שהבאתי וזה פשוט נ"ל:

בגמ' אמר אביי בגלעד שכיחי רוצחים כו'. בפ' מסעי הוקשה הרמב"ן ואמר הלא אין מקלט אלא לשוגגין ומתרץ ואמר היה שופכים דמים במרמה ומראין עצמן כשוגגים והוצרך להרבות להן ערי מקלט לקלוט את כולן שלא נודע מי המזיד עכ"ל. והנה נ"ל שהתו' מתרצין קושיא זו בד"ה בגלעד שכיחי רוצחים כו' רק שאנו צריכים להוסיף על דבריהם וזהו דוחאי פשוט שיש הרבה והרבה שוגגים הממיתין בכל מקום ומקום ודבר ידוע דאין שוגג גולה בלא עדים ולכך בכל שאר מקומות לא היה צריכין להרבה ערי מקלט דמאחר דאין נמצא שם הרבה מזידין ממילא אין לנו מזידים שיהיה השוגג יגלה על ידם בענין הקב"ה מזמינן לפונדק אחד כו' אבל בגלעד יש ויש הרבה מזידין שהשוגג יהיה יגלה על ידם ולכך היה צריך בגלעד הרבה ערי מקלט להשוגגין וכמבואר בג"א פ' מסעי והוא כתב שם תירץ זה ולא ראה דברי התוס' הללו. ולי נראה דמעיקרא לק"מ דמבואר במתני' דאפי' מזידין נסו אל ערי מקלט מתחלת הענין עד לסוף שדנו אותן כשהיה פנאי להם וא"כ היה צריכין להרבות ערי מקלט כדי שיהיה להם מקום פנוי לדור ולהיות שם וק"ל:

בתו' בד"ה נשמט אנשמט כו'. ואין זו סברא לומר דלית ליה לרבי דברי ר"ש דהוה רביה. אע"ג דרבי פליג ואמר דלא אמר ר"ש הא דיש שונא גולה כו' אלא ס"ל דר"ש אמר דשונא לעולם אינו גולה ולכך ודאי אפשר דס"ל כוותיה. נ"ל דה"ק דמוכרחין לומר דרבי לא ס"ל כוותיה דר"ש דאם היה ס"ל כוותיה וסובר דרבי אמר דלעולם שונא אינו גולה לא ה"ל

להעתיק דברי ר"ש במתני' כמו שאמרו חכמים משמו ולהשמיט דבריו שאומר בשמו מאחר דסובר כוותיה לכך מוכרחין לומר דלית ליה לרבי דר"ש ולכך העתק דבריו כמו שאמרו חכמים בשמו ודו"ק נ"ל:
בתו' בד"ה משולשות כו' שלחלוקה שוין היה א"י ובאמצע היה ערי מקלט וכן יש לפרש כו' כצ"ל ופירושו כבר כתבתי מעבר לדף זה:
בתו' בד"ה בגלעד שכיחי רוצחים כו' פירשתי מעבר לדף:

דף י.

ברש"י בד"ה נואלו שרי צוען נשאו. האי נשאו פירשו המפרשים בישעי' י"ט שהוא מלשון הנחש השיאני והרי היא כאילו אמר נתעו שהם ניסתים מן היצה"ר וז"ל הפסוק נואלו שרי צוען שרי נוף כו' וזהו שכתב רש"י אלמא הנואל נשא לחטוא וק"ל:

דף י:

בגמ' אמרו לו הרבה [שליחות] עושה כו' ר"ל הרבה בני אדם גומרין הענין שירצו לעשות וזהו שסיים שליחות עושה. אבל אדם א' אינו יכול לגמור שליחתו וכן משמע להדי' ברש"י. ועיקר התשובה שהושיבו חכמים לר"מ הוה דיותר טוב שיאמרו לו האחרים שהן רבים דאז דבריהם נשמעים לו ויצייתי להם וק"ל:

דף יא:

בגמ' ואם איתא ליהדר ביה בדהנך. נ"ל דאמר בלשון רבים בדהנך משום דלת"ק ר"ל ליהדר במיתות עבר ממשיחתו ולר"י ליהדר במיתת כהן משיח מלחמה. ומ"ש רש"י במיתות מרובה בבגדים או בשעבר ממשיחתו צריכים ליישבו ע"ד שכתב הח"ש דקודם יאשי' לא היה שם מרובה בבגדים אלא כולם משוחים בשמן המשחה ולכך צריכין לומר דאיירי מימות יאשי' ואילך. והרמב"ן בפ' אחרי מות שכתב על דברי רש"י שהן ממש כמ"ש רש"י כאן בפסוק ואשר ימלא את ידו כו' ז"ל אין הכוונה לרב שלא היה במקדש כ"ג מרובה בבגדים. אלא מיאשיהו ואילך שהרי בגמרא כו' ואמרו במיתות כ"ג כולן הוא חוזר או במיתת אחד מהן הוא חוזר שכולן נמצאים בזמן א' אבל בכל הזמנים אם נתרבו בבגדים כשר לעבודת יוה"כ שהרי לעולם מתקינין כהן אחר ביוה"כ ואין מושחין אותו ואם אירע פסול בכ"ג משמש זה תחתיו שהוא כשר בריבוי בגדים בלא משיחה עכ"ל הנה נ"ל פשוט שהרמב"ן בא לומר שגם רש"י (שכתב מימות (יהוש) יאשי' ואילך) מידה שהיו קודם ימות יאשי' ג"כ כהן מרובה בבגדים ורש"י שכתב מימות יאשי' ואילך מילתא דפסיקתא נקט דאז היה כל הכהנים מרובה בבגדים משא"כ לפני יאשיהו. וא"כ

לפי זה לק"מ קושית הח"ש על רש"י דהוי כפשוטו ודו"ק. גם מה שכתבתי מתחילה בהא דנקט לשון רבים א"ש:

דף יב:
בגמרא כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו כו'. נ"ל דהאי כיוצא בו קאי אמ"ש לעיל במתני' ר"מ אומר אף הוא מדבר ע"י עצמו שנא' וזה דבר הרוצח עז"א כיוצא בו רוצח שגלה כו' יאמר להם רוצח אני כו' שנא' וזה דבר הרוצח וק"ל:

דף יג.
ברש"י בד"ה מעלים הי' הערים שכר ללוים כו'. ר"ל הערי מקלט היו מרויחין להם ממון ללוים מפני שהרוצחים שוכרין מהם כו' וק"ל:
בתו' בד"ה מעלים היו כו' צריכין להעלות מס וארנונא ללוים כו' ר"ל כמו שכל בני עיר ועיר היו מעלין מס וארנונא למושל שעליהם כך היו צריכין הרוצחים לתת מס וארנונא ללוים. ולא כמה שפירש"י שהשכר שהיו מעלין להם היו בשביל בתי דירה שהיו שוכרין מהם דזה אינו נקרא שכר ללוים דמי שלא היו לו בית לשכור לא היה מקבל כלום אלא שפירושו הוא שהיו צריכין להעלות מס וארנונא. ובזה שוין כל הלוים שהיו דרים שם וק"ל:
סליק פרק אלו הן הגולין.

פרק שלישי אלו הן הלוקין

ברש"י בד"ה גרושה וחלוצה כו' שחליצה אינה כתיבה אלא מריבויא מייתינן לה כו' הח"ש כתב נ"ל פי' ואינו אלא אסמכתא בעלמא כדאמרינן ביבמות כאן שנה רבי חלוצה דרבנן עכ"ל ובאמת גם בקידושין על הברייתא שהביא רש"י מסיק ואמר דחלוצה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש דף ע"ח. ולפי הח"ש יתיישבו דברי רש"י יפה ולא יקשה עליו קושית התוס'. וצריכין לומר דהתוס' הקשו דממשמעותו של רש"י משמע דחלוצה הויא דאורייתא ואין מלקין כאן בגרושה משום חלוצה מאחר דמריבויא של ואשה גרושה מייתינן לה אבל חלוצה לבד הוי דאורייתא דאל"כ לא הל"ל לרש"י לומר רק דאין מלקין משום חלוצה דלא הוי אלא דרבנן ול"ל למימר דאתי מריבויא וק"ל והח"ש בא ליישב רש"י. נ"ל:
בתו' בד"ה ואלו הן הלוקין כו' ושאכל תרומה. ר"ל טמא שאכל תרומה. ואע"ג דקתני במתני' טמא שאכל את הקודש היינו בשר קדשים אבל תרומה אינו חמיר כ"כ כמו

קדשים ואפ"ה חייב מלקות האוכל אותו ולא תני ליה משום דתנא ושייר וזה דתרומה לא חמיר כמו קדשים מבואר בתוס' י"ד ע"ב ע"ש:
בתו' בא"ד ובקונטרס דחק למצוא בהן חידוש כו'. ר"ל דחק למצוא חידוש בלאווי גרידא דבמתני'. ומסיק אלמנה לכ"ג נקט כו'. בכאן הביא לשון רש"י איזה חידוש שייך בהו ומתחיל להביא דברי רש"י בזה ולא גמר להביא כל דברי רש"י וק"ל ובזה שכתב משום שני שמות. בכאן הס"ד. ואח"כ מתחיל דיבור אחר גו"ח כו':
בתו' בד"ה גרושה וחלוצה כו' משמע לפירושו כו' כבר כתבתי בזה בדברי רש"י איך משמע כן מדבריו עיין עליו:

דף יג:

בגמ' כולהו נמי דומיא דלאו דחסימה עיין בח"ש דדבריו נכונים:
בגמ' בפירוש ריבתה תורה חייבי כריתות למלקות כו' והא דא"ר עקיבא לעיל הטעם משום שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להם טעמא דקרא בא לפרש למה בכריתות לוקין ובמיתה אין לוקין וק"ל:
בתו' בד"ה ר' יצחק אומר כו' וקשה דהל"ל דאחותו בכלל כל עריות היתה. התוס' מקשו דהלשון לא א"ש מכח שני עניינים חדא דהל"ל אחותו בכלל העריות היתה ולמה אמר חייבי כריתות בכלל כו' ועוד דהל"ל בכלל כל העריות היתה דמדאמר סתמא בכלל היו משמע דהיינו לומר בכלל מלקות דהוא ענין דבו מיירי התנאים דפליגי עמו ודו"ק:
בתו' בא"ד אלא לכך יצא בקדושים וכו' ר"ל לכך חזר וכתב הפסוק בפ' קדושים דהיינו הכרת שיצא באחותו וק"ל:

דף יד.

בגמ' לומר שאין עונשין מן הדין. והא דיליף ק"ו מהכא על חמש נדות כו' י"ל דשאני התם דאין למידין עונש מחודש דכבר מבואר עונש של אחותו ואחות אביו ואחות אמו רק שבא לנו לומר שנענישו על כל א' וא' כמו גבי נידה ולא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא משא"כ הכא שבא ללמוד עונש בדבר שלא שמענו מעולם בו שום עונש וק"ל:
ברש"י בד"ה גמר עונש מאזהרה כו' לא חלק בין אחותו בת אביו שלא בת אמו כו' עיין בח"ש שדבריו נכונים:
בתו' בד"ה ר' יצחק אומר חייבי כריתות כו' כתב הח"ש בדיבור זה מקומו לעיל בגופא דברייתא לפני דיבור המתחיל ר"ע מ"ט כו'. ואני אומר בוודאי התוס' מציינין בכאן משום דהקושיא שהוקשה היינו אליבא דרבא דאמר ענין זה ואיך היה שייך להקושיא כן לעיל בגופא דברייתא ומ"מ כתוב בסוף הדיבור זה לעיל. ר"ל דשייך לעיל דמציין באמת לעיל:

בתו' בד"ה לאפוקי הני כו' דהא לעולם לא יתברר שיהא בכרת עד שימות כו' ובב"י בי"ד סי' רכ"א מבואר דשפיר שייך בו כרת כשלא מל את עצמו ע"ש:
בתו' בד"ה ההוא מיבעי ליה כו' תיפוק ליה גבי אזהרה כתיב כו' ר"ל בפ' אחרי מות ההוא מוקדם ומיניה היה לו ללמוד אפילו העונש מדכתיב בסוף ונכרתו הנפשות העושות וק"ל:
בתו' בד"ה ה"ג רש"י כו' ולא דריש אחותו לחלק כו' אין זה ברש"י שלנו דודאי צריכין אחותו לחלק כשאין גופין מחולקין כמו שמבואר ברש"י ורש"י שלנו היינו ודאי דעת הי"מ שכתבו התוס'. וצריכין לומר לדעת רש"י הזה שהביאו התוס' דא"צ אחותו לחלק אפילו בגופין שאין מוחלקין והיינו משום דנלמוד ממפטם וסך דג"כ אין גופן מוחלקין רק שהלאוין מוחלקין ואפ"ה חייב שני חטאות. ורש"י שלנו סובר כמ"ש התוס' אח"כ דלא דמיא למפטם וסך שהן עבודות מוחלקות וק"ל:
בא"ד ואחותו דסיפא לאחותו שהיא בת אביו כו'. הח"ש הגיה במקום דסיפא מלת דרישא. וצריכין לומר לדידיה שנגיה ג"כ אח"כ במקום ואחותו דרישא דלא איצטריך כו' ואחותו דסיפא לא איצטריך כו' ומ"מ נ"ב פשוט דטעות הוא דודאי פשוט הוא דיותר הוי יתור אחותו דסיפא מאחותו דרישא דהא בגמ' אמרה מתחילה דנפקא ליה מאחותו דסיפא ולא בא להזכיר אחותו דרישא עד שהוצרך ללמוד דאין מענישין מן הדין. וגם פשוט ביותר טוב לומר אורחא דקרא הוא באחותו דרישא מבאחותו דסיפא דאחותו דרישא היינו איש אשר יקח את אחותו בת אביו כו' וזה ודאי אורחא דקרא להזכיר מתחילה שמה בכלל ואח"כ מבאר ואומר בת אביו כו' אבל ערות אחותו גלה דהיינו אחותו דסיפא ודאי יתור גמור הוא. והח"ש אפשר שהגיה כך משום דבגמרא מפיק דאין עונשין מן הדין מאחותו דרישא ואין זה דיוק דבגמרא מפיק לה כך מאחר שכבר רמוז על מה קאי אחותו דסיפא. לכך נראה שאין להגיה כזה ודו"ק:
בא"ד ושפיר אתי מר"א. ור"ל דלפירש הקונטרס קשה דאיך מפיק לה מדר"א הלא קשה אם יסבור כר"א אחותו דסיפא ל"ל אלא ודאי דלא סבר כר"א אבל לפי הי"מ אתי שפיר וק"ל:
בתו' בד"ה ואידך ר' יצחק כו' דבכריתות פ"ק אר"י עונשין מן הדין דקאמר לר' יצחק כו' כנ"ל להגיה. והיינו דבאמת אמר שם להדיא דר"י סובר עונשין מן הדין. וז"ל הגמר' ריש דף ג' לרבנן דר"י אחותו דסיפא דקרא מאי עבדי ליה מיבעי ליה לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו לומר שא"ע מן הדין ור"י סבר עונשין מה"ד ואבע"א יליף עונש מאזהרה. א"ר אלעזר א"ר הושעי' כ"מ שאתה מוצא שני לאוין וכרת אחת חלק חטאת ביניהם

כו' וכי מאחר דלאוין מוחלקין כרת דאחותו דכתב רחמנא ל"ל לר"י כדאית ליה לרבנן כדאית להו. כן גרס רש"י שם בגמר' ע"ש. והנה לפי זה צריכין לדחוק בתירוצו של תוס' שתרצו דלהאי שינויא דמשני גמר עונש מאזהרה סבר ר"י דעונשין מן הדין. וצריכין ליישב דסוגיא דידן הוי פירושה כך אף שסוגיא דהתם אינה מפורשת כך. וע"ז ודאי מסקי התוס' בכאן בסוף הדיבור וצ"ע ודו"ק:

בא"ד דהיינו היכא שא"צ לענין אזהרה. ר"ל שאין צריכין ללמוד גם על אזהרה דהיינו שכבר נלמד באזהרה כמו הכא שכבר נלמד באזהרה ואח"כ מענישין מן הדין. ומסקי התוס' ואמרו ומהאי טעמא היכא דגמר עונש מאזהרה כו' ר"ל והשתא א"ש דמאחר דמבואר דאין גומרין עונש מאזהרה אלא היכא דהוי ק"ו עמה א"ש דלא תקשה בחייבי לאוין נמי כגון ממזר כו' וזהו דוקא לתירוצו של התוס' שתירצו גמר עונש מאזהרה פירשו דוקא הכא משום דאיכא ק"ו להענישן אבל בלא פירושו של התוס' היינו מפרשין דבכל מילי גמר עונש מאזהרה והיה קשה בכל חייבי לאוין נמי. וה"פ של התוס'. ומהאי טעמא שפירשו א"ש הכא דגמר עונש מאזהרה דוקא דאיכא להענישו מן הדין דאל"כ התירוץ של התוס' קשה בחייבי לאוין נמי וק"ל:

ברש"י בד"ה ה"ג לה כו' (וכיון דאית ליה הכא) וכיון דאתו להכי בעריות נמי כו' בא לתרץ דלא תקשה באם יסבור כר"א עכ"פ יהא מיותר דרש של ואל אשה דלעיל א"כ למאי אתא עז"א דבאמת כיון דיסבור כר"א דללאוין המוחלקין אתו להכי בעריות נמי לא בעינן שום דרש לחלק ואין אנו צריכין למידרש ואל אשה דלעיל ולא חשבינן ליה כלל ליתורא אותו דרש וק"ל:

דף יד:

ברש"י בד"ה כל לא תעשה שקדמו עשה כו' כדתניא לא תותירו כו' לומר שאין לוקין עליו כו'. יש מקשין הלא חשיב במשנה נותר דלוקין עליו. ולק"מ דבמשנה מיירי באוכל נותר דלוקין עליו משום דכתיב לא יאכל כדפירש"י שם וכאן אמר דאדם שהותיר מבשר קדשים אין לוקין אותו אדם שהניחו הואיל שניתק לעשה והנותר תשרופו וק"ל:

בתו' בד"ה כל לא תעשה כו' דהא לאו דגזילה שקדמו עשה דוהשיב את הגזילה כו' ר"ל דעשה והשיב את הגזילה הוא בסוף פ' ויקרא ולאו דגזילה הוא בפ' קדושים לא תעשוק את רעך ולא תגזול וק"ל:

דף טו.

בגמ' אמרו לו אמרת א"ל לא אמר רבה כו'. הח"ש כתב וז"ל נ"ל דאמרו לו לרבה ב"ב חנה ומה שנאמר אח"כ אמר רבה הוא רבה בר נחמני עכ"ל וקשה דאדרבה טוב יותר

לומר שאמרו לו לר' יוחנן דהוא בעצמו שפיר יכול להשיב לא. דהדר ביה. והיינו ר"ל דמילת לא שהשיב שאין הדין כן כמו שאמר כבר. אבל אם אמרו לו לרבה בב"ח אם אמר הדין כן איך היה משיב לא הלא באמת אמר כך משמו של ר"י ושמא תאמר הדר ביה אין זה בידו לחזור בו מאחר שאמרה משמו של ר"י והוא הי' תלמידו. ואם שמע מר"י שחזר בו ה"ל להשיב להם כך. לכך נראה פשוט שטוב לנו לפרש שאמרו לו לר' יוחנן ודו"ק:

ברש"י בד"ה הניחא כו' דהא ליכא למימר קיים לאחר זמן. ר"ל דאין לפרש דהאי קיים דקתני פירושו שיקיימם לאחר זמן דא"כ לא קיים היכי דמי כלומר האיך מפרש דהא לעולם כו'. והח"ש הגיה דהא ליכא למימר יקיים כו'. וכפי מה שכתבתי אין אנו צריכין להגיה:

בתו' בד"ה כל ימיו כו' שילוח שיהא כל ימיו. ר"ל דהפסוק דאמר לא יוכל לשלחה כל ימיו היינו ר"ל שילוח שיהא כל ימיו דע"ז דוקא קאי הלאו. והח"ש הגיה שילוח שלא יהא כל ימיו ולי נראה כדפירשתי וק"ל:

דף טו:

בתו' בד"ה מידי הוא טעמא כו' ודוחק הוא האי תירוצו. היינו משום דאכתי תקשה מנ"ל לר"י להגיה בברייתא ולומר תני בטלו ולא בטלו דילמא נגיה קיים ולא קיים ולא נידוק ממתני' דידן כלום לכך אומר דדוחק הוא נ"ל:

בא"ד האיך לקי הא לא משכחת ביטלו. וקשה דהא משכחת נמי במנדר שלא לצאת כלל מן המקדש דאז ודאי לוקין דא"א לקיים שוב העשה מאחר שנדר כמו שאנו אומרים לר"י דלא הוי ביטול העשה בישראל שגירש אלא כשמדירה הנאה ה"ה ה"נ יהא חשיב ביטול העשה בנודר שלא לצאת וי"ל דמתני' דידן סתמא קתני ומהיכא תיתי לפרש דאיירי בנודר שלא לצאת. אבל למ"ד קיים ולא קיים דמלקין אותו תכף כשאמר בפני ב"ד שלא לצאת אין המתני' צריכין לפרש דודאי כשירצה לצאת דאין מלקין ובמתניתין איירי כשאינו רוצה לצאת ולא רצת' לפרש דסומכת על העיקר הדין של עשה ולא תעשה. אבל בשאיירי דוקא במודר שלא לצאת דזה הוי דבר שלא כנהוג הוי לה לפרש וק"ל:

ועי"ל דאפשר דלא הוי נדר כלל כשנודר שלא לצאת דהא א"א לו לקיים את נדרו שלא לצאת לקנות אוכל או לשתות או לנקות את עצמו ודו"ק:

בתו' בד"ה במאי קמיפלגי כו' ופי' לכך לא תני כריש לקיש כו'. באו לתרץ מה זה דקאמר במאי קמיפלגי הלא סברותיהן מבוארת דזה אומר שהכל תלוי בביטול העשה וכל זמן שלא ביטלו אינו חייב וזה אומר שהכל תלוי בקיומו של העשה אם קיים העשה פטור אם

לא קיים חייב. אלא ודאי שקשה לו למה לא אמר ר"ל כר"י וע"ז משיב דפליגי בהתס"פ וסובר ר"ל דלא הוי התראה ולכך לא תני כר"י אבל אאיפכ' לא מקשה למה ר"י לא אמר כר"ל משום דמסתבר ליה טעמא דר"י וכמ"ש התו' בסוף דיבור זה. וא"ל שמא באמת דקשה לה להגמרא ג"כ ר"י מ"ט לא אמר כר"ל. י"ל דאינו מתורץ במאי דפליגי בהתראת ספק דאף שנאמר דהוי התראה מ"מ אינו מוכרח לומר ביטלו ולא ביטלו ויכול היה לומר קיים ולא קיים אבל ודאי אי לא הוי התראה מוכרחין לומר קיים ולא קיים ודו"ק:

בתו' בא"ד דתלוי מלקות בביטול העשה הוי לאו מחוסר מעשה, ר"ל הוי האי לאו עדיין מחוסר מעשה דאף שעבר על הלאו לא מיקרי העברה מאחר שעדיין בידו לקיימו ותלוי בביטול העשה וק"ל ומ"ש התוס' ופ"ה קשה להבין היינו ר"ל שהוא כתב בקיצור דבעינן התראה בשעה שעקר טל אזהרתו ולדידיה קשה דלא לילקי לר"ש לקיש כלל בשלא קיים שלוח האם בשב"ד הזהירו ומוכרחים לתרץ תירוץ של התוס' ורש"י שסתם ולא הזכיר מידי מזה קשה להבין דבריו כי דבריו סתומים ואין כל אדם יודע לתרץ תירוץ זה שכתבו התוס' וק"ל:

בא"ד ולא הוצרך לומר טעמא אלא רשב"ל כו' כבר כתבתי בזה לעיל בריש דיבור זה:

דף טז.

בגמ' דמודרין לה על דעת רבים. נ"ל דרש"י דמפרש בכאן שמצא לה עון כו' ולא פי' כן לעיל על שהדירה ברבים היינו משום דדייק פירושו ממה שאמר בכאן דמודרין לה כו' דמשמע דהב"ד כופין לבעל שיגרשנה. והח"ש הגיה במקום דמודרין לה כו' דמודיר לה כו'. ולי נראה דאין להגיה מידי ומזה נידוק פירושו של רש"י. והתו' שמביאין פירש רש"י לעיל גבי שהדירה ברבים היינו משום דמאחר שפירש כך לקמן בעל דעת רבים בודאי יפרש כך גס בכאן בהדירה ברבים. ולכך מקשין על פירושו ומפרשי' בע"א. ולרש"י נראה ליישב דלא תקשה קושית התוס' דא"כ אין מצוה לקיים דסובר דבעל אינו יכול לשלחה כל ימיו אף כשמצא לה עון שאסורה לו מ"מ אינו רשאי להדירה. אך ילך לב"ד והם יאמרו לו שיגרשנה ואז יקיים דברי הב"ד אבל מעצמו אינו רשאי לגרשה ודו"ק:

בתו' בד"ה אי דקטלה כו' דמיירי שהרגה בשוגג. ר"ל דאז אינו חייב מיתה ונאמר דחייב מלקות אע"ג דקיי"ל דחייבי מיתות פטורין ממלקות כדאיתא בכתובות ל"ז נימא דהיינו דוקא כשהן מזידין דאז חייבין מיתה אבל בשוגג שמא באמת חייב מלקות ודו"ק:

בתו' בד"ה כגון שהדירה ברבים פ"ה כו'. כבר כתבתי בזה לעיל גבי דמודר לה ע"ד רבים ע"ש:

בתו' בד"ה והאיכא העבט כו' כדאמרינן לעיל אם אינו ענין לפניו כו' ר"ל וכאן נמי נאמר אם אינו ענין לפניו דהא א"א להשיבנו קודם שיקחנו אבל תנהו לאחריו ויהיה שפיר לאו הניתק לעשה וק"ל:

בתו' בד"ה התם איתא בתשלומין כו' דכל אימת דיש לו ממון לא ילקה. ר"ל דמאחר דקיי"ל כבר דחייב ממון כששרפו א"כ בודאי דאין לוקין עליו בזה דכל אימת דחייב ממון אין בו מלקות. ומסקי התוס' כלומר הכא ע"כ אינו לוקה הואיל דמשלם כנ"ל להגיה במקום ומפטר] ר"ל דמאחר דכבר קיי"ל שישלם כששרפו א"כ בוודאי דאינו לוקה. וא"ש בגמר' ואינו לוקה ומשלם פירושו לפי זה ואינו לוקה הואיל ומשלם. אבל ליכא לפרושו כו' וק"ל:

דף טז:

בגמ' מירחו מעשר ונותן לו משום ר' ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה ולר' ישמעאל כו' כצ"ל. והיינו מוכרח להביא ר"י דנידוק מיניה דת"ק פליג עליה וסובר דמן העיסה לא משום דקנייי' בשינוי. וכמבואר ברש"י פרק הגוזל ואילו לא הביא דברי ר"י היה אפשר לומר דגם ת"ק סובר דמפריש מן העסה ולא בא לנו לומר רק כשמירחו שמחויב לעשר ואח"כ ליתן פיאה ודו"ק:

בגמ' דאדרי' רב אחא על דעת רבים דהוי פשע בינוקי ואהדרי' רבינא כו' כן הוא בגמר' בגיטין וכפי מה שהגיה שם הח"ש בדף ל"ו. ותיבת ושריה ליתא בכל גמרות ישנים לא כאן ולא בגיטין. ויש ליישבו דפירושו היא והתירו וקאי על רבינא שכתב אח"כ דאהדריה והוא מלשון שרי לך מחול לך. וה"פ ושרי' ואהדרי' רבינא כו' דרבינא שרי' ואהדרי' אח"כ וק"ל:

תו' בד"ה התם איתא בתשלומין כו' דא"כ מאי פריך והרי משכנו כו' ומשני התם כו' ר"ל מאי משני התם כו' הלא אינו מתורץ בתירוצו ומ"ש התו' מאי פריך והרי כו' ר"ל מאי פריך ומשני וק"ל:

בתו' בא"ד דמקשה פריך שפיר לשניהם וקיימו נקט כו' כצ"ל. ור"ל מדאמר ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו ביטלו ולא ביטלו ש"מ דפריך אתרווייהו מדאמר דמשכחת לה בקיימו ולא קיימו ולא אמר בקיצור ומשכחת לה בביטלו ולא ביטלו ואח"כ מסיק מאחר דנדקדק מלשון שאמר לא קיימו ולא ביטלו דפריך אתרוייהו א"כ למה נקט קיימו ומסיק ע"ז דאפשר דנקט אגב גררא של לא קיימו ודו"ק:

בתו' בד"ה ריסק ט' נמלים כו' כל ענין של דיבור זה עד אבל קשה איך יצטרף כו' מבואר יפה בחולין צ"ו בד"ה ור"י אכילה כתיב ביה כו' ע"ש:

בא"ד דלאכילה נמי. מצטרפין ללקות משום נבילה כו' דהכי איתא הסוגיא במעילה ט"ו כל הנבילות מצטרפין זו עם זו א"ר ל"ש אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה טהורין בפני עצמן וטמאים בפני עצמן ולוי אמר אפילו לאכילה נמי מצטרפין ופרש"י ל"ש דנבילות מצטרפות זו עם זו דמשמע אפילו נבילות בהמה טמאה עם נבילות בהמה טהורה אלא לענין טומאה הנוגע בהן. דבתרוייהו כתיב הנוגע בנבלתם יטמא. אבל לענין אכילה לחייב עליו משום לא תאכל כל נבילה לא מצטרפין אלא נבילות טהורין בפני עצמן מצטרפות זו עם זו וטמאין בפני עצמן דאין איסור חל על איסור דלא אתי איסור נבילה וחייל על איסור בהמה טמאה. ולוי אמר אפילו לאכילה נמי מצטרפין דקסבר איסור חל על איסור וחייב שתים אחת משום ב"ט ואחת משום נבילה עכ"ל. ובזה אתי שפיר דברי התוס'. ומ"ש אע"ג דאין איסור כולל ולא איסור מוסיף פירוש של כולל ומוסיף ביאור יפה בחולין ק"א ע"ש. גם לקמן כ"ב בפי' הקונטרס:

בא"ד דמצינו דאיסור נבילה חל על איסור חלב. היינו משום דכתיב וחלב נבילה אכול לא תאכלהו התורה אמרה יבוא איסור נבילה ויחול על איסור חלב. ולכך חייל נמי אאיסור דטומאה. תוס' במעילה דף הנ"ל:

בא"ד אמרינן דלטמא מצטרפין מהאי טעמא כצ"ל והיינו ר"ל דלטומאה מצטרפין וכמו שהבאתי לעיל והיינו משום דמאחר דמצינו דחל איסור נבילה על איסור חלב חייל נמי אאיסור דבהמה טמאה לענין דהמטמא בה יתחייב בשני לאוין הואיל שכבר מצינו ג"כ דבתרוייהו כתיב בנבלתם לא תגעו:

דף יז.

ברש"י בד"ה הנחה כו' דתנא בה קרא כו' ר"ל ששינה בה קרא לכתוב פעמיים לשון הנחה לעיכובא. כן משמע להדיא בדף י"ח ברש"י ע"ש:

בתו' בד"ה ורבנן בריית נשמה כו' כל זה מבואר יפה בחולין צ"ט ע"א בד"ה מ"ט דרבנן כו' ע"ש. ומ"ש אלא ע"כ הטעם תלוי דכל דאובד שמו בשנחתך הוי בריה. היינו ר"ל שאובד שמו שקראה לו התורה כשציותה עליו שלא לאוכלו ולכך נמלה כל שהו הוי בריה דכשנחתך הוי מקרי חתיכת נמלה ולא בשם נמלה לבד אבל חטה אע"ג דכשנחתכה מיקרו חתיכת חטה מ"מ ודאי אי הוה כתיב בתורה אל תאכל חטה של טבל אז הוי חשיב בריה אבל מאחר דהתורה לא אמרה כן רק לא תאכל טבל וא"כ גם חצי חטה נקראת בשם טבל ולא שייך לקרא לחטה בריה לכך לא חשיבי בריה ואינו חייב עד שיאכל כזית. כן מבואר שם בתוס' וע"ז מסקי התוס' שפיר וק"ק מאי קאמר הכא בריית נשמה חשובה ליה. הלא אפילו אי הוי להחטה נשמה לא חשובה בריה מאחר דלא

אמרה התורה אל תאכל חטה של טבל כדפירשתי. ונ"ל פשוט דצריכין להגיה אח"כ בתו' במקום לימא דלדבריו דר"ש כו' וי"ל דלדבריו דר"ש כו' והיא תירוצו של הק"ק שהוקשו התו' על הא דאמרינן ורבנן ברית נשמה חשובה חטה לא חשובה דהלא אף אם היה בחטה נשמה לא הוי בריה כו' ע"ז יתרץ ואמר דלדבריו דר"ש אמרי לדידן אפילו אית ביה נשמה לא הוי בריה כו' דהכל תלוי מאחר דלא נזכר בתורה אל תאכל חטה של טבל אלא לדידך דחשבת ליה בריה ולית לך טעמא דמבואר שמו בתורה מ"מ לא דמי לנמלה דנמלה אית בה נשמה. וכן מבואר הקושיא והתירוץ בתוס' דחולין דף הנ"ל, ומסקי שם ראיה לזה היכן מצינו שמשיבין טעם לדבריו והם עצמן אינם סוברים שיהי' הדבר תלוי בזה ע"ש באורך. ואם לא נגיה כאשר הגהתי אין לי שום אופן ליישב דברי התוס' הללו. ויהא הפוכין מדברי התוס' דחולין. לכך נראה פשוט כאשר הגהתי ודו"ק:

דף יז:

בגמ' דאית ביה שתי אכילות. ר"ל שמקצת מהן אוכלים הבעלים ומקצת מהן מקריבים למזבח לשמים ומקרי נמי בשם אכילה. משא"כ עולה דהוי כולה כליל וממילא אין בו אלא אכילה אחד דהיינו הקרבה למזבח וק"ל וכן הוא בהדיא בחגיגה ד"ז דאמ' חגיגה עדיף מעולות שכן יש בו ב' אכילות ופירש"י דהיינו מזבח ואדם:

בתו' בד"ה דלמאי דס"ל לדידיה כו' דאתי בק"ו מתודה וכולהו דמסתבר כו' נ"ל דר"ל דמאחר דמדקדק דבכור אתי לאחר זריקה דאי קודם זריקה שפיר נילף מתודה אע"פ שכתוב לבסוף ממילא כולהו נלמדו מעצמם כמו שאומר ר' שמעון וז"ש וכולהו דמסתבר. ומסיק דהא מ"מ כו' בזה חוזר ומפרש למה כולהו דמסתבר ומפרש ואמר מאחר דמוכרחין לומר דתודה אתיא לקודם זריקה אע"ג דחד צד חמור הוא אצל עולה ר"ל בענין א' הוי תודה חמור מעולה והיינו דבתודה אית ביה ב' אכילות וא"כ הו"א דיהא אסור לכל הפחות לזר אפילו לאחר זריקה משום דנילף מק"ו מעולה אפ"ה מוכרחין לומר דתודה אתיא לקודם זריקה והיינו משום כדפירשו התוס' לעיל דאיסורא אחרינא ליכא לאוקמי בה דהא שרי לזרים וז"ש כדפרישית. וא"כ סוף סוף משמע בבכור ר"ל מאחר דמוכרחין לומר דתודה אתיא לקודם זריקה ממילא משמע דבכור אתי לאחר זריקה והח"ש הגיה בזה הרבה. ונ"ל להגיה הכי דהא מ"מ ע"כ צריך לאוקמי תודה להכי אע"ג דחד צד חמור הוא אצל עולה כדפרישית. וא"כ סוף סוף משמע בבכור וכשנגיה כמו שהגהתי א"ש ויתפרש כמו שיתפרש לפי הגהות של הח"ש וע"ד שכתבתי נ"ל:

בתו' בד"ה איסור בעלמא כו' הא איצטריך ללקות לאוכל לפני זריקה לפי שאין עונשין כו' כצ"ל. והח"ש הגיה ללקות לאוכל לפני החומה לפי כו'. ואינו נכון דכאן איירי לאחר

שתירץ דיש לנו קרא יתירה ולכך ודאי אתי לאוכל לפני זריקה וכמבואר ברש"י גם בתוס' שהביאו לרש"י וכאן לא בא לומר אלא דקשה לרש"י עכשיו בלפני זריקה כמו שהוקשו לעיל בחוץ לחומה ודו"ק וכן מצאתי מוגה:

דף יח.

ברש"י בד"ה קרא יתירה כו'. למהוי נ"ל שחוזר אמה שלמעלה דלהכי נכתב למהוי לאו כו' לאו באנפי נפשיה. ז"ל הח"ש עכ"ל. ולי נראה דהאי למהוי לאו כו' הוי תחילת דיבור ומציין בגמרא למהוי לאו באפי נפשיה הכי מיהדר פירושו בכל חד ל"ל ש"מ ליחודי לאוי לכל חד וחד כו' ור"ל שבא לומר דלא יגרוס למהוי לאו באנפיה נפשיה דאותו לשון אינו סובל כ"כ את הפירוש שכתב רש"י ודו"ק:

בתו' בד"ה איסור בעלמא כו' כדפ"ה לעיל במילתא דר"ש. ר"ל דשם נדחק רש"י ומצא לנו איסור בכל אחד ואחד. ומתרץ דמ"מ איסור לאו לא מצינו אלא מהכא דרש"י לא ביאר לנו אלא שאסור מצד דהוי מצות עשה אבל שיהא אסור באיסור לאו דהוא חמור לא מצינו אלא מהכא וק"ל:

בתו' בא"ד דלא דמי להא דפריך בפרק כל שעה כ"ד ודלמא ליחודי לאו כו' ר"ל דשם פריך ולא והכתיב לא תאכל בחטאת ונלמוד מדכתיב בנותר לא יאכל כי קודש הם אלא ודאי אם אינו ענין לגופו תנוהו ענין לשאר איסורין ואם אינו ענין לאכילה תנוהו ענין לאיסור הנאה ומסיק דילמא ליחודי לאו לגופיה הוא דאתי דאי אתי מנותר אין לוקין על לאו שבכללות וא"כ מנ"ל לומר בכאן דלא אתי לחוץ לחומה דילמא ליחודי לאוי לכל חד וחד דלילקי עליה אתא עז"א דלא דמי דבשלמא התם שפיר אמר ליחודי לאו לגופיה אתי דטפי אית לן לאוקמי למילקי אנפשיה מלומר תנהו לענין שאר איסורין אבל הכא דדרשינן ליה בכל חד וחד בנפשיה לענין אחר לחידוש טפי ודאי טוב יותר מלומר דאתא למלקות בדבר שאינו חידוש כ"כ וק"ל:

בתו' בא"ד והלא אין מלקות אלא ללאו חדוש. ר"ל בהחידוש שמוסיף ר"ש בכל חד וחד הוא דהוה מלקות ולא באחרינא דאתי בק"ו כדכתבו התוס' לעיל ומה שבא לחדש בעולה כו' וק"ל:

בא"ד וה"ק בסוגיא וכדפרש"י כצ"ל. ור"ל ה"ק בהסוגיא דלוקה חמש דאמר רבא באיסורא קאמר וכדפרש"י ג"כ כאן דעדיין צריכין לומר דלוקה ה' דאמר רבא איסורי קאמר וק"ל:

בא"ד דמעשר צריך ע"כ לכתוב בהדיא והא דקאמר לא תוכל לאוכלם אשארא. ר"ל קרא דלא תוכל לאוכלם קאי אשאר ענינים. ומעשר צריך לכתוב באותו קרא בהדיא דהא ודאי

כו' שהרי אין אריכות במקרא יותר משאם היה מפרש מעשר לבדו ר"ל באותו מקרא דלא תוכל לאוכלם דכולל הכל אין בו אריכות יותר כו' וכ"כ בח"ש ע"ש:
בא"ד דהא השתא לא תוכל לאוכלם מעקרא כצ"ל. ור"ל מדלא יהיה נכתב בפסוק דלא תוכל לאוכלם ה"א דאינו חייב מלקות עליו שזה עיקר מעשר דכתיב בקרא קמא. והח"ש הגיה דהא השתא לא תוכל לאוכלם לא קאי אעיקרא ור"ל לא קאי אעיקר מעשר שיהא חייב באוכלו חוץ לחומה דהוא העיקר שחייב בו במעשר. ול"נ כמו שהגהתי וכן מצאתי: בתו' בד"ה ולילקי משום זר כו' דס"ס ליתא אלא בש"פ וישנו כמו אכילה. בקשתי ומצאתי בפסחים ל"ב ול"ג מבואר דבתרומה אינו חייב אלא באכילה שוה פרוטה ואז חייב אפילו אין בו כזית והוא דעת אבא שאול ורבי ס"ל כוותיה לפי מה שאמר שם ר"פ ריש דף ע"ג. ולי נראה דהתוס' כיוונו לזה שכתבתי דבתרומה אינו חייב אלא בשוה פרוטה ואז חשיב כמו אכילה כלומר כאיל היה בו כזית אף שאין בו כזית ורבא לא מני אלא כו' ודו"ק:
בתו' בד"ה ולילקי משום בשר בשדה כו' דאמרינן בסוף פרק גיד הנשה לוקה משום בשר כו'. ר"ל ודאי אגמרא דידן לא קשיא דלא בא להקשות דלילקי ממש רק דיהא אסור נמי מזה וכמו שכבר מבואר בתוס' ויתבאר ג"כ רק אמה שאמר שם בפג"ה דלוקה משום בשר בשדה וקשה דלמה יהא נלקה משום לאו זה הלא הוי לאו שבכללות שהרי כולל הוא כו' ודו"ק:

דף יח:

בגמרא אה"נ ורבא מהאי קרא קאמר ר"ל הא דאמר רבא דלוקה חמש והוי חד לאו משום עולה היינו לאו הזה דכתיב ביה כליל תהיה וק"ל:
שם בגמ' אתי יד יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן הטנא מידך כו' דקשה לי' דהל"ל ולקח הכהן הטנא והניחו לפני ד' וגו' וכתיב מידך מופנה לג"ש. רא"ם בפ' כי תבוא:
בתו' בד"ה ומאן תנא כו' וק' דבפר' תבא פירש"י בין והניחו כו' כצ"ל. ור"ל דרש"י פי' על הפסוק והניחו לפני מזבח ד' דאיירי בתנופה והיינו פסוק ולקח הכהן הטנא מידך והניחו כו' והיינו מדכתיב מידך אלא שהוא מופנה לג"ש דיד יד. ועל פסוק והנחתו פי' נמי דאיירי בתנופה והיינו כדרש דר"י. וא"כ מקשין התוס' דלא יהא כמאן רש"י דחומש. ובתוס' דסוכה מ"ז מביאין התוס' הספרי דדריש כרש"י ומקשין שם על הספרי דלא אתי כמאן וכאן מקשין כן על רש"י דחומש. ומסקי וראיה דהתם מוכח דבעי ב' תנופות כו'. ר"ל וראייתו דרש"י דהתם מוכרח דבעינן ב' תנופות היינו דמוכח מוהניחו ומן והנחתו

ור"ל מפסוק והניחו והיינו מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך כו' בג"ש דיד יד מן והנחתו דדרשינן ליה מלשון ולא נחם אלהים ודו"ק:

דף יט.

בגמרא ודין הוא כו' ר"ל ודין הוא שלא יאכלנו בירושלים בלא פדיון דהא בכור טעון כו' וק"ל:

בתו' בד"ה ואי סבר לא קידשה כו' ומאי מוכח התם שאני הכא דלא קידשה. אבל אי קידשה מוכח הכא דנאכל אפילו ליכא מזבח. כ"כ בח"ש ואני תמה בזה דכבר כתבו התוס' לעיל בד"ה אפי' בכור נמי דלמ"ד קידשה איירי בשעשה מזבח ע"ש וא"כ לא ידענה היכי מוכח הכא דאי קידשה דנאכל אפילו ליכא מזבח. אלא נ"ל דה"פ של התוס' ומאי מוכח התם דלמא שאני הכא דלא קידשה אבל אי קידשה אפשר דנאכל שפיר אפילו בלא מזבח ולא שיהא מוכרח לומר כך אלא דילמא נאמר כך ודו"ק:

בא"ד לא מתאכיל בירושלים כלל בלא פדיון כו'. ר"ל ולמה לן ללמוד אותו מבכור הלא פשיטא במעשר גופיה דלא מתאכיל בירושלים בלא פדיון משום דלא הוי כלל לפני ד' אלהיך וק"ל:

בא"ד אבל הכא מיירי שאין המזבח כלל בנוי. ר"ל לפרש"י הוצרכנו לומר דלמאי דאמר אי קסבר קידשה אפילו בכור נמי דאיירי בעשה מזבח כדלעיל אבל לפירושם לא צריכנא לזה דמאי דמקשה אפי' בכור נמי היינו ר"ל בכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית ועכשיו אין שום מזבח וכמו שמסיק לעולם קידשה והכא בבכור שנזרק כו'. וכמו שלרש"י איירי המקשין בסברת אי לא קידשה באותו דרך שתירץ המתרץ כן נאמר לגירסת התוס' שסובר המקשין בסברת אי קידשה בדרך שתירץ המתרץ ודו"ק. וזה שמסקי וגריס לעולם קדושה ראשונה קידשה כו' ודו"ק:

בא"ד מיירי בביכורים שלא הובאו כלל בפני הבית כו' ר"ל ודאי דהופרשו בפני הבית כדמוכחי התוס' לעיל דאל"כ הוי חולין גמורים אלא שלא הובאו בפני הבית עד לאחר חורבן ולכך מאחר שהופרשו בפני הבית חל עלייהו הקדושה ומאחר שלא הובאו בפני הבית ולא הונחו בפני המזבח כלל ודו"ק. ומסקי התוס' וודאי היה להתלמוד להשיב להם דא"כ לא שייך כו'. ר"ל מאחר דאיירי בביכורים שלא הובאו כלל בפני הבית א"כ עדיין צריכין הנחה לפני המזבח וממילא לא שייך כלל לדמות מעשר לביכורים עז"א דודאי היה להתלמוד להשיב להם דא"כ כו' וק"ל:

בא"ד בבכור שאחר הבית אלא שאז לא היה טועה כו' ר"ל לא היה טועה מתחילה בברייתא ללמוד מעשר מבכור דהא לא שייך. והיינו דמותיב שם טעון מתן דמים. ר"ל

והיינו דמותיב אח"כ בברייתא עצמה מה לבכור שכן טעון כו' והח"ש הגיה שכן אין טעון כו' ר"ל מדכתב והיינו דמותר ודאי. ר"ל דמעשר מותר לאכול בירושלים בלא פדיון שכן אין טעון מתן דמים. אבל כשיגיה דמותיב במקום דמותר א"ש טפי. ובס"א ראיתי מוגה דסותב במקום דמותר וא"ש נמי וק"ל:

דף יט:

בגמרא תנינא חדא זימנא מעשר שני והקדש כו' אהא דתנן קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה פריך וכמה שפירש רש"י במתני' י"ז ע"א:

דף כ.

בגמרא וזר שאכלה לוקה שתים. ר"ל אחת משום תרומה גדולה ואחת משום דטבל לתרומת מעשר שבו ומסיק שאילו אכלה בתחילה כו' ר"ל שבא לתרץ למה לא מלקינן ליה שלשה אחת משום טבל ואחת משום תרומה גדולה ואחת משום תרומת מעשר עז"א שאילו בתחילה אכלה כו' ר"ל קודם שקרא עליה את השמות הנ"ל אינו לוקה אלא אחת משום טבל שאכל אבל מדקרא עליה שם תרומה גדולה לוקה נמי משום תרומה. אבל מעשר ראשון מותר לזרים ומעשר שני נמי מותר לזרים הואיל שהוא בירושלים. וע"ז מסיק טעמא דאיתא בירושלים כו' וק"ל:

שם בגמרא אמר רבה מחיצה לאכול כו' מבואר יפה בתוס' איך מתרץ בזה הקושיא:

שם בגמ' אפילו לקטו במקלט ורהיטני חייב. פי' הנ"י מלקט כלי הספרים שמלקטין בו השערות הדקות. ורהיטני היא דוגמתו שמלקטין בו השערות ועל שם שהוא רץ בגילחו וקל נקרא כך כדמתרגינן וירץ ורהט עכ"ל:

בריב"ן בד"ה דעיילה בטיבלה כו' וכגון דאפקה נמי בטיבלה. מתרץ בזה דלא תיקשה עדיין מאי רבות' היא הלא קלטוהו מחיצות לאחר שהופרוש עז"א וכגון דאפקה בטיבלה וק"ל:

שם בריב"ן בד"ה והמקיף פאת ראשו משום דבעי למימר כו' צריכין לומר דקשה ליה מאי בא התנא להשמיעני הלא מבואר בפסוק לא תקיפו פאת ראשכם עז"א משום דבעי למימר כו'. וא"ל מאי בא התנא להשמיעני בהא דאמר הקורח קרחה בראשו הלא מבואר בכתוב דכתיב לא יקרחו קרחה בראשם. נ"ל דההוא בכהנים כתיב אבל בישראל כתיב ולא תשימו קרחה בין עיניכם והו"א דוקא בין העינים הוא דאסור קמ"ל דנילף ישראל מכהן לאסור גם בישראל בראשו וכמבואר בגמרא ודו"ק:

בריב"ן בד"ה על הקפת כו' ונהי דהכא לא צריך לאתויי מקרא. ר"ל דהכא לית לן שום יתור שנהיה מוכרחים לדרוש לחייב על כל פאה ופאה אפ"ה אנו אומרים דחייב על

כל פאה ופאה דמסתמא כי היכי כו' דההוא לא מיתורא דקרא שמעינן ליה כולי האי דהא אינו יתיר כ"כ מלות ושרט כמו שדחק לקמן הריב"ן בפירושו ומסיק כך שמעתי וגימגום. ר"ל דיש לגמגם בזה דהא מ"מ אינו דומה לשריטה דשם יש לנו יתור לדרוש כך אע"פ שאינו יתור גדול עכ"פ תשיב יתור קצת משא"כ כאן בפאה דאין לנו שום יתור נ"ל ודו"ק והח"ש פי' הגימגום על דרך אחרת וכתב כן לספרים ישנים שכתב שם אחר מלת וגימגום כדאמרינן לקמן דסכינהו לחמש אצבעותיה נשא דאע"ג דליכא אלא חדא התראה מחייבינן ליה חמש. וכמו שנדפס לפנינו למטה בענין אחר ת"ל קרחה דקרא יתירא הוא. ופי' הח"ש דהאי כדאמרינן לקמן חוזר אהא דלעיל [ר"ל אהא דאמר כדאמרינן לקמן גבי קרחה כו' ומבאר היינו כדאמרינן לקמן דסכינהו גו'] ומ"ה כתב המגיה יש כאן גימגום. ודבריו רחוקים. ואפי' לספרים שלנו נראה דהגימגום הוא מה שכתבתי ואינו מדברי המגיה אלא מדברי הריב"ן שכתב כך שמעתי וגימגום הוא:

בתו' בד"ה רבינא אומר כשהאיש עומד בפתח ונקיט ליה כו' כצ"ל נ"ל. וע"ז מסיק דלוקה כשאוכלן במקומו דעדיין אינו בפנים כו' ובא לאפוקי מפי' ריב"ן שפי' בהדר ארתקיה ואכליניה. ולכך הוצרכו לפרש דאיירי בעומד בפתח של ירושלים דאינו ממש בפנים ומ"ה נלקה באוכלו שם וק"ל:

בתו' בד"ה לחייב על כל קרחה כו' ושמא היינו משום כו' ר"ל משום הכי לא גרס בבת אחת דאי בבת אחת פשיטא דהכל קרחה חדא ולכך ודאי אינו חייב אלא אחת ולמאי איצטריך להקשות ממתניתין דנזיר דודאי אינו מיירי בבת אחת וק"ל:

דף כ:

בגמ' והתניא לקרחה שתים. בשבת צ"ד איתא הזאת כמו בכאן. ופירש"י והתניא בההיא ברייתא בסיפא ולקרחה שהזהירה תורה לא תשים קרחה שתים הוי קרחה ומה שהביא שם ראיה מדאיתא הגירסא בשבת תנאי אין זה ראיה כאן היה כתוב בסיפרי הריב"ן תנא וגרס הוא שיהא תניא וכמ"ש וק"ל:

בתו' בד"ה לא צריכא כו' כמו גופין מוחלקין. ר"ל כמו שגופים מוחלקין חולקין את הלאוין לחייב על כל גוף וגוף כן קורחות מחלקות. וזה דגופין מוחלקין מבואר לעיל בפירקין ד' י"א: בא"ד משום דקרח בידו קרחה במקום א' כו'. ה"פ משום דהקורח בידו הוא עושה קרחה במקום א' והוא נעשה הכל במקום א' בלי הפסק שיעור בנתיים כו' וק"ל:

בא"ד ומתוך פי' הקונטרס משמע כו' מפי' ריב"ן שלפנינו לא נוכל לדקדק כן כלל. וצ"ל שהיה לפני התוס' פ"ק אחר בזה וכיוצא בזה בהרבה פעמים כן בתוס' מכאן עד סוף פירקין וק"ל:

דף כא.

בגמ' אי לא גמיר ג"ש מספריים נמי לא. ר"ל לא יהא מותר לגלח בו דמדלא קאסר אלא מלקט ורהיטני שיש בו השחתה ש"מ דסובר דמספריים אינו אסור ומנ"ל הא. וא"ל שמא לא גמר ג"ש ומדקדק מדכתיב לא תשחית ש"מ דאינו אסור אלא בדבר ששייך בו השחתה די"ל דר"א סתמא קתני דחייב במלקט ורהיטני ומשמע בין כהנים בין ישראלים. ובכהנים כתיב לא יגלחו א"כ מקשה דבמספריים נמי יהא אסור. דהא עכ"פ אינו מחלק בין כהנים לישראלים אף בלא ג"ש ולכך פריך סתמא דבמספריים נמי יהא אסור ודו"ק: בגמ' עד דכתב אני ד' ממש. ר"ל בתמיה וכי אינו אסור אלא עד דכתב אני ה' ממש. וכן פי' מוהר"ר ז"ל באשר"י שלו:

שם בגמ' אר"נ בריה דרב איקא שפוד שפחות כו'. ז"ל רש"י בביצה ד' כ"ח ע"ב שפוד שפחות וגומות רב מלכיו אלו ג' הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא מפני ששמותיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה נתנו בהם סימן לסדר השמועות:

שם בגמ' אמרו לו אל תגלח אל תגלח כו' על כל שערה ושערה נתחייב הנזיר מלקות כשקצץ אותן בהתראה כמו שנתבאר במקומו. כן הוא ל' הרמב"ם בפי' משניות:

בריב"ן בד"ה מתני' ומתניתא כו' וסימנא דרב מלכיא קדקאי קאי כצ"ל נ"ל. וה"פ דרב פפא לא פליג אלא אטימנא דרב מלכיא ובאו לגרועי מיניה שפחות דרב מלכיא אמרינהו ושפוד וגומות שהן שמעתתא רב מלכיו אמרן כדקאמרת אבל בסימנא דרב מלכיא דהיינו בלורית אפר מקלה וגבינה לא פליג רב פפא כלל. ולא הוזכר כלל בדבריו וק"ל:

שם בריב"ן בד"ה מתניתא מלכתא. כו' משמע שפחות ושכנגדה. ר"ל הא דאמר איכא בינייהו שפחות משמע ושכנגדה פירש האמצעית היינו אפר מקלה כ"כ התוס' בביצה כ"ח. ובכתובות ס"א כתבו התוס' וז"ל איכא בינייהו שפחות אמר רשב"ם שפחות ושכנגדה דהיינו אפר מקלה שהוא מימרא דתרווייהו באמצע נינהו עכ"ל ומ"ש כאן כך לשון ח"ה. לא ידעתי מי הוא הח"ה אם חכם בראשי תיבות או אם הוא שם ספר:

דף כא.

בגמ' אף הנזיר לא הוא השם מיהו הת"ק חשיב להו בכלל לאוין דתלם לפי שאינו יכול לחרוש בשוורים אא"כ הולך עמהם ומנהיגם. ר' עובדי':

בגמ' ולילקי נמי משום זורע ביו"ט עיין בח"ש שדבריו נכונים:

בגמ' עדא תהא פי' זאת תהיה. ר"ל התירוץ הזה תהא כי דברי רבא נכונים בעיניו וק"ל:
שם בריב"ן בד"ה יש חורש תלם א' כו' דלכל הפחות קאמר. ר"ל דבא לומר דאף בלכל הפחות שבכלאים דהיינו בשור א' וחמור א' נלקט עליו לפעמים לאוין הרבה וק"ל:
בריב"ן בד"ה המנכש והמחפה כו' ורבנן דפליגי עליה דר"ע ס"ל כו' ז"ל הח"ש פי' כך הוא אליב' דס"ד עכ"ל ור"ל לפי מאי דר"ל היה רוצה לעמוד המתניתין כר"ע ובמקיים כלאים היינו אומרים דרבנן פליגי עליה דר"ע וס"ל דמחפה נמי אינו לוקה כו'. אבל לפי מה דקילוס ר' ינאי לר' יוחנן דמשמע ממתניתין דמחפה חייב והיינו משום דר"ע מודו דמחפה בכלאים לוקה לא פליגי רבנן עליה דר"ע רק במקיים כלאים ודו"ק:
בתו' בד"ה החורש בשור וחמור כו' ופ"ה שור כו' וחמור קדשי בדק הבית כו' אינו בפי' שלפנינו ואדרבה מדקדק יפה שלא לילקי מטעם דמעילה וכמבואר לפנינו:
בא"ד ויכול להיות שהוא חולין והן מוקדשין לאו דוקא בשור וחמור כו' כצ"ל נ"ל ולא כמו שהגיה הח"ש. וה"פ והא דקתני והן מוקדשין דהוא לשון רבי' לאו דוקא דקאי על שור וחמור דהא ליכא מוקדשין כו' וק"ל:
בא"ד דקא עביד תרתי חדא כלאי זרעים כו' מבואר יפה בי"ד סי' רצ"ו דדוקא כשזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד הוא דחייב על כלאי כרם וכלאי זרעים כר' יאשי' ע"ש:

דף כב.

בגמ' ואם איתא משום הבערה לא ליחייב כו' ר"ל דהא הבערה ובישול הוי' כחדא מלאכה מאחר שעשאן בהעלם א' אלא ודאי דיש חילוק מלאכות בי"ט. ועל לאוין אחרים לא מקשה דהא לא שייכין כלל ליו"ט וק"ל:
בגמ' נזיר שמשון בר אטמויי למתים הוא. ר"ל וא"כ איך אפשר לומר דמתניתין איירי בנזירות שמשון הא במתניתין חשיב ללאו אחד הא דמטמא עצמו בבית הטומאה ונזיר שמשון מותר לטמא למתים וק"ל:
בריב"ן בד"ה מיגו דחיילא כו' והשתא קיימא לי' בסקילה. ונ"ל להגיה בשריפה וכמבואר בסנהדרין ר"פ הנשרפין דעל חמותו חייב שריפה ע"ש:
בריב"ן ודרשינן כמאן דכתיב במספר ארבעים. ר"ל כאילו כתוב הכל בפסוק א' אע"ג דהאי במספר הוי סוף פסוק. ואח"כ מתחיל פסוק אחרינא ארבעים יכנו כו', אפ"ה דרשינן לי' כאילו נכתב בפסוק א' וק"ל:
בתו' בד"ה אלא הב"ע וכו' דאיתנהו בפחות משוה פרוטה ומעילה ליתא אלא בש"פ כמבואר בפסחים ל"ב ע"ש:

כתו' בד"ה מתקיף לה וכו' דהשתא פריך טובא ונפרוך כו' ר"ל פריך טובא ואותן קושיות אינם מתורצין אלא הן נפרכין ואין עליהם שום תירוץ דהא לא משני מידי וא"כ צריכין לומר ע"כ כו' וק"ל:

בתו' בד"ה שהרי גוף אחד כו' הקונטרס פי' כגירסתו. אינו ר"ל שהיה לו גירסא אחרת רק אמר שהוא פירוש פירש למבאר בדבריו וכמו שהוא שנוי שם. והתו' לא רצו להביאו רק כתבו סתם כגירסתו והיינו ר"ל כאילו היה כתבו כמו שהוא שנוי בגירסתו. אבל ר"ת פי' פירוש אחר ואותו פירוש הוא כמין חומר ולשון זה הביא נמי רש"י בחומש פ' משפטים ע"ש:

בא"ד ופירוש שם הקונטרס לא איתפרש למילתייהו. ז"ל שם דף ל"ג לכדר"י ורב אושעיא. לא נתפרש לי היכן עכ"ל. ולפירושו של התו' ניחא דהיינו ר"י ור"א דהכא. וז"ש התוס' והשתא ניחא דהוא דר' יצחק כו':

דף כב:

בגמ' מ"ט דר"י. דכתיב מה המכות האלה בין ידיך כו' עיקר דיוקא מדכתיב בין ידיך דמזה משמע שהכו להמחוייב מלקות בין ידיו והיינו כר"י שנלקה היתירה בין כתפיו. וכ"כ הח"ש ופי' בע"א ג"כ. וזה עיקר עכ"ל בית מאהבי ר"ל בית סנהדרין שנקראין לו אהובים שהוכיחו לו לדרך הישר וכן פירש"י בזכרי' י"ג וז"ל בית מאהבי אשר אהבני והוכיחוני לדרך הישרה עכ"ל:

בגמ' כופת שתי ידיו על העמוד כו' והוא מוטה על העמוד ופניו למטה כמו אדם שמשתחוה למודים. וכן משמע בפירוש ריב"ן:

בגמ' ומכה אותו שליש מלפניו ושתי ידות מלאחריו. ז"ל הרמב"ם ומלקהו שליש מלפניו בין דדיו ושני שלישים מאחוריו שליש על כתף זה ושליש על כתף זה עכ"ל בפי"ג בסנהדרין וריב"ן דלא פירוש כן והארכתי בו לקמן בדברי ריב"ן:

שם בריב"ן בד"ה הא דאמדוהו ליומי וכן קיבל רבי מח"ע ולא ידעתי מי הוא הח"ע ולעיל כתב כך הוא לשון הח"ה כמו כן אינו יודע מי הוא:

שם בריב"ן בד"ה חזן שמש הקהל ולא שמעתי בו שום משמעות עיין בח"ש שכתב משמעותיו ונכון הוא:

בריב"ן בד"ה כפולה אחת לשתים כו' הח"ש כתב שנ"ל לפרש שהרצועה הראשונה של עגל היתה מתחילה כפולה לשנים ואותה רצועה גופא היתה כפולה בשני ראשיה $ציור בספר$ בכל ראש וראש של רצועה חוזר ונתקפל והיינו שתים שהן ד' שהוא שתי הקרנות וכל קרן וקרן היו שני רצועות שכל קרן היה כפול. ושתי רצועות של חמור היו ג"כ תלויין

בשני ראשי רצועות של עגל ואותן הרצועות היו עולות ויורדות בה. זהו פירוש של הח"ש ע"ש שקיצר בלשונו. ומסיק ואולי כן הוא דעת המחבר ומ"ש ועוד רצועה אחרת כו' היינו אותה שהוא של חמור שתוחבה באותה של עגל נמי כפולה לשנים עכ"ל. ואני אומר שפירושו של הח"ש מתיישבת יפה בל' מתניתין אבל ריב"ן לא נתכוון לזה כלל שהרי כתב אח"כ היינו ב' רצועות שהן ד' ולדברי הח"ש יש לנו ב' רצועות שהן ד' בשל עגל לבד. אלא ודאי דריב"ן סובר דשל עגל לא היתה רק כפולה לשנים ובכל קרן וקרן דהיינו בכל ראש וראש של הרצועה של עגל היתה תחובה רצועה של חמור שהיתה ג"כ כפולה ועם הרצועות של החמור היו ב' שהן ד' ומ"ש ועוד רצועה אחרת ודאי דר"ל דהיינו של חמור מדסיים ואמר ואותן השתי רצועות כו' ודו"ק:

בריב"ן בד"ה ורצועה עצמה כו' ומכה אותה ברוחב גבו כו' ר"ל דהיינו כשהוא מכהו שני שלישים שמאחריו וריב"ן אינו סובר כרמב"ם שכתבתי לעיל בשמו שהמכות שמאחוריו היו על הכתפים. וכבר מוכרחין לומר שהריב"ן אינו סובר בזה כהרמב"ם שהרי כתב על שליש מלפניו. על הבטן. ורמב"ם כתב בין דדיו. אלא ודאי שהריב"ן פי' כמשמעו לפניו על הבטן ומלאחריו ברוחב על גבו. וא"ש. ומה שהיתה אורך הרצועה עד פי כריסו לפי' של הרמב"ם היינו משים כדי שתבואו בין דדיו בהמכות שלפניו והוא מפרש פי כריסו טיבורו כמ"ש ר' עובדי' בפי' משניות וממילא תגיע למעלה בין דדיו וק"ל. וריב"ן שכתב בפי כריסו בתחלת כריסו נראה שאינו מפרש כרע"ב דאינו נקרא בפי תחלת כריסו ודו"ק נ"ל:

שם בריב"ן בד"ה הוסיף לו רצועה על האומד כו' האי רצועה פירוש מכה ור"ל שהוסיף לו מכה אחת על האומד שאמדוהו וק"ל:

בתו' בד"ה הא דאמדוהו ליומי כו' הנה כללא של פי' התו' הוא הא דאמר דאמדוהו ליומי דאמדוהו למחר היינו ר"ל אומד השני שאמדוהו ואומד הראשון ודאי ליומי היה לעולם ולא כפירוש של ריב"ן שפי' באמדוהו למחר שאומד הראשון היה על יום אחר. והנה מתחילין התוס' ואומרים דכשחזרו ואמדוהו בו ביום אז אמרה מתניתין דאינו פטור אלא שנלקה דאי לא לקי לא נדחה לאומד הראשון דלעולם היכן שיכולין לקיים כל האומדין שאומדוהו נקיים שניהם ולכך דוקא אם לקה דאז ודאי אין להלקותו באותו יום כל הארבעים. דאז ודאי ימות שהרי אמדוהו עכשיו שאינו ראוי לקבל כל הארבעים ולהמתין עד יום אחר אינן יכולים שהרי התחילו להלקותו וזה פשוט דאין מפסיקין מלקות אבל אם לא לקה עדיין אז יכול לקיים שניהם דהיינו נלך אחר האחרון ולא נלקה עכשיו ונלך אחר הראשון ללקותו כל הארבעים ונמתין לו עד שיבריא דאין נדחה

לאומד הראשון. מאחר שאפשר לקיימו ואם לא נמתין עד למחר נצרך לדחות אומד הראשון. אבל אם אמדוהו אומד השני למחר אז אין הראשון נדחה כלל דשמא הכחיש אחר הראשון והיינו קיומו של הראשון ולכך אפילו לא לקה נלך אחר אומד האחרון. ולא נמתין לו יותר לקיים אומד הראשון דבזה מקיים אומד הראשון ובענין זה איירי הברייתא. ומסיק וכן בדינא דסיפא כו' כלומר יש לנו לחלק ג"כ בין אם היה אומד השני ביומו או ביום מחר ומתורץ בזה מתני' ובריייתא דאם היה אומד השני בו ביום ולא נלקה אזלינן בתר בתרא להלקותו כל הארבעים דאם נלך אחר הראשון יהא נדחה אומד השני לגמרי שהרי אומדוהו אז לקבל כל הארבעים ואם נלקהו כל הארבעים יהא נדחה אומד הראשון ומאחר שא"א לקיים מוטב שידחה אומד הראשון שהיה בטעות שהרי ראינו שיכול לקבל כל הארבעים. ואם לקה אזלינן בתר ראשון מאחר שהתחילו לילך אחר הראשון הוה בזיון ב"ד באם לא ילכו אחריו לגמרי. ובזה איירי המתניתין. ובריייתא איירי באמדוהו אומד השני ביום מחר דאז ודאי אומד הראשון לא היה בטעות כלל אלא הבריא אח"כ וא"כ למה לן לילך אחר האחרון ולכך לא אזלינן בתר בתרא דבשלמא ברישא אזלינן בתר אחרון דמאחר דהראשון אינו נעקר ולילך אחר הראשון וללקותו עכשיו כל הארבעים א"א שהרי אמדוהו שאינו יכול לקבלן והיינו מוכרחין להמתין עד שיחזיר ויבריא וזה אין אנו מחויבין לעשות מאחר שאין אומד הראשון נעקר משא"כ כאן דאפשר לילך אחר הראשון אזלינן בתרי' מאחר שלא היה בטעות. ולפי זה צריכין להגיה בתו' ובריייתא לאמדוהו ביום מחר אבל אומד הראשון לא היה בטעות ולא אזלינן בתר בתרא וא"ש הכל והח"ש הגיה הכי ובריייתא לאמדוהו ביום מחר אבל אומד ראשון היה טעות ואזלינן בתר בתרא. ועיין בדפוסי ישנים ונ"ל דלדבריו צריכין לומר דהאי ובריייתא כו' שכתבו התו' היינו ר"ל רישא דבריייתא דאמדוהו מתחילה לקבל ארבעים וחזרו ואמרו אינו יכול לקבל ארבעים אז אזלינן בתר בתרא. ואמ' שאומד הראשון היה בטעות כלומר ליום זה היה טעות שהב"ד לא אמדוהו מתחילה אלא ליומי ולי נראה כאילו הגהתי ולפרש כמו שפירשתי דלהח"ש היה כפול דכבר כתבו התוס' בענינא דרישא אבל אם אמדוהו אומד השני למחר כו' ועוד דעכ"פ אנו מוכרחין לתרץ סיפא דבריייתא בענין שפירשתי ולפי הח"ש יהא העיקר חסר לכן נ"ל כמ"ש ודו"ק:

דף כג.

בגמרא אמר אביי ש"מ כל חד וחד כו' דייק מדאמר וראשו מגעת עד פי כריסו וק"ל:

שם בגמ' מכה בידו אחת כי היכי דלית' מדידיה ר"ל שיהא המכה שמכה בכוחו ממש והיינו שיבוא מכחו ממש ואין אדם יכול להכות בכח כשמכה בשתי ידיו כמו שמכה בידו אחת. וזה שצריך להכות בכח נלמד מדכתיב מכה רבה וכמו שאכתוב בסמוך:
שם בגמ' א"כ מה ת"ל מכה רבה לימד על הראשונות שהן מכה רבה. ר"ל שיהא הראשונות דהיינו האומד שאמדוהו יהו במכה רבה והיינו שיכה המכה בכל כחו. והכי משמעות המקרא פן יוסיף להלקותו על אלה שהן מכה רבה וק"ל:
בגמ' ולא שיקלה כבר בב"ד כצ"ל. ר"ל ולא שיהא כבר נלקה בב"ד קודם שנלקה והאי שיקלה מלשון קלה שהוא מל' ונקלה וק"ל:
שם בריב"ן בד"ה במספר. שתי רשעיות מאחריו. מציין בסוף הפסוק של לפניו כדי רשעתו במספר שמזה דייק שתי רשעיות מאחריו. והוא גמרא בלא פירוש ובדפוסי ישנים ליתא תיבת במספר רק שתי רשעיות מאחריו והיינו ודאי גמרא בלא פירוש וק"ל:
שם בריב"ן בד"ה מכה מועטת כו' מכה בסידור אחד. בא לפרש שתיבת מכה הוי פירושו נמי מכות רבות בשם כולל כמו שאומרים בל"א שלא"ק נ"ל:
שם בריב"ן בד"ה אין לי אלא מכה רבה כו' ת"ל לא יוסיף מ"מ. מכה רבה אין לי אלא מכה רבה כו' כל זה איתא בספרי ומסיק שם כמו שמסיק הכא בגמרא:
שם בריב"ן בד"ה ה"ג ת"ר כו' אבל במים איכא פלוגתא. ר"ל איכא חילוק בין איש לאשה. דבריעי הן שוין ובמים הן מחולקים וק"ל:
בתו' בד"ה רי"א כו' ובהא טעמא דגמ' אינו נכון כו' כלומר דא"ל דלר"י הוי דוקא חסירי דעת דבזה טעמא דגמרא לא הוי נכון דהא לר"י לא הוי טעם אחר רק דאם הוי דוקא יתירי מדע לא הוי צריך לאזהורי כולי האי ובזה א"א לומר דהוי דוקא חסירי מדע דהא אפשר דמעמידין נמי יתירי מדע והכתוב שבא להזהיר כ"כ הוזהר על חסירי מדע שמעמידין אותן ג"כ וק"ל:

דף כג:

בגמ' אמר ר"א בר אהבה אמרי בי רב תנינן וכו' קושיא היא הלא בהדיא תנינן דלא כר"ח בן גמליאל ומאי משמיעני ר"י ומשני אר"נ בר יצחק הא מני כו' וכן משמע מדפי' ריב"ן בדברי רנב"י ואיצטריך ליה לר"י לאשמועינן דחלוקין וק"ל:
בגמרא מאן סליק לעילא ואתא ואמר. כלומר איך ידעינן למיפסק הלכה וכי מי סליק לעילא לשמים ואתא לקדמנא ואמר לנו דשוב אין דנין אותו למעלה דשמא באמת דנין אותו בשמים אף לאחר שנלקה וכ"כ הח"ש:

שם בגמרא כיון דחשיב יומי וירחי ואתרמי דחזינן מחזיקין כו' כלומר מאחר דמתרמי הכי אמרינן האי דחזינן מחזיקין דהיינו דראינו וידענו שיהודא בא עליה באותו זמן מחזיקין דמיניה ודאי נתעברה ומאי דלא חזינן כו' ר"ל דלא חזינן דבא עליה איש אחר לא מחזיקין שיהא בא עליה איש אחר ולכך ידע שפיר דמיניה נתעברה וק"ל:

שם בריב"ן בד"ה ושאילת שלום כו' דכתיב ויקרא לו ה' שלום לשם ה' שופטים ו') וקאי אמזבח שבנה גדעון והי' קורא שמו של מזבח ה' שלום והיינו לשם ה' קרא לו כך. מזה משמע להדיא דשמו של הקב"ה הוא שלום וק"ל:

שם בריב"ן בד"ה והבאת מעשר כו' כדכתיב בעזרא והיה הכהן כו' במעשר הלוים בנחמיה י"א ע"ש ומזה משמע שהביאו המעשר בית האוצר וחלקו בו הכהנים והלוים יחד. ולזה הסכים דעתו של הקב"ה שהרי אמר ע"י מלאכי אח"כ ובחנוני נא בזה והביאו את כל המעשר אל בית האוצר כו' ולפי זה הוי פירושו של הבאת מעשר הבאתו אל בית האוצר ולחלוק בו הכהנים עם הלוים ומ"ש אח"כ וגם הוא תיקן להם להעלות לירושלים מעשר ירק כו' זהו פירוש אחר שתיקן חזקיהו להביא מעשר ירק ומעשר אילן והקב"ה הסכים לזה שאמר והביאו את כל המעשר כו' ובמילת כל מרבה שפיר מעשר ירק ואילן וכ"כ התוס' שנראה מתוך לשונו של ריב"ן שפי' ב' פירושים ודו"ק ע"ש:

דף כד.

בגמ' פועל צדק כגון אבא חלקיהו בתענית כ"ג שנתנו לו שלום בשעה שהיה עודר בשדה והוה שכיר יום ולא אסבר להו פי' שלא רצה להתבטל ממלאכתו אפי' כ"כ ע"ש:

שם בגמ' דאלת"ה כתיב קרא אחרינא כו' פי' ואף אם ת"ל שאין חילוק בין כל אלה לאלה אפ"ה אשכחן שפיר אף היכא דכתיב כל אלה דאחת מאלה קאמר וכ"כ הח"ש ע"ש:

בגמ' וכבר היה ר"ג וראב"ע ור"י מהלכין כו'. מביא ראיה דהאי קרא ואכלה אתכם ארץ אויביכם הוי לאו דוקא שהרי מצינו שהיה ר"ג וראב"ע כו' עד סוף פרקין שדרש ר"ע להדיא שיקויים עוד ישבו זקנים וזקנות כו' וא"כ א"א לומר ואכלה אתכם ארץ אויביכם כמו שרצה להביא רב וק"ל בגמ' המוני של רומי מפלטיה. כן הגיה הח"ש. ואני אומר שהוא מפלטרו. והוא פלטרימו שפירושו בל"א פאלי"ש. וכמ"ש ר' גרשון לפנינו בדפוס החדשים שהוא לשונו בית של רומי ובאמת שבדפוסי ישנים ליתא האי פירוש של ר"ג לכן הגיה הח"ש כן וק"ל:

שם בפי' ר' גרשון קרעו בגדיהם. דדינו למיעבד הכי הס"ד. ור"ל הרגיל אותו א"צ לקרוע בכל פעם שרואהו וכמבואר בא"ח תקס"א וכשהוא ל' יום שלא ראהו צריד לקרוע דאז מקרי אינו רגיל ע"ש:

דף כד:

בתוס' בד"ה ובאוריה כתיב כו' דילמא הוא בעולם קודם הגאולה. ר"ל איך דייק מזה שיבוא משיח ויגאלנו דילמא אותו פסוק יהי' מקויים בעולם שישבו זקנים וזקנות בירושלים ולא יהי' הגאולה ר"ל אפשר דמרמז על בית שני שהיה אז לנו שלום ושלוה וישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים עז"א וי"ל דממה שאמר בפסחים ס"ח ניחא דקאמר עתידים צדיקים שיחיו מתים כו' ר"ל ודייק מהאי קרא תחיית המתים וא"כ ממילא ודאי דאיירי בעת הגאולה וק"ל. והא דאמר בפסח שני היינו משום דמסכת פסחים מפרק תמיד נשחט נקרא פסח שני כמבואר להדיא שם שבסיומו של הפרק שלפני תמיד נשחט נדפס וסליקו לה פסח ראשון. והרבה פעמים מבואר כן שנקרא מסכת פסחים מפרק תמיד נשחט ואילך פסח שני וק"ל:

סליק פרק אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

תולדות הגה"ק המחבר זצללה"ה וספורים נפלאים

(המשך מהנדפס כסוף החדושים על מסכת יבמות).

יג) **כתב** הה"ג מ' פנחס מנחם נ"י אבד"ק לענטשין. שמעתי מאאמו"ר הרב ז"ל שקיבל מאבותיו כי פ"א התאכסן הגה"ק בעל ההפלאה ז"ל אצל אחיו הגה"ק הרר"ש ז"ל וסעדו יחד איזה סעודה ודרכו בקודש של הרר"ש לאכול מעט מזער. וגם לעת זקנתו הי' מדבר בלה"ק וכאשר ראה אחיו הגה"ק בעל ההפלאה את מיעוט אכילתו ומיעוט שתיתו הי' נכנע בעיניו מפני גודל קדושת אחיו. וענה ואמר ג"כ בלה"ק. יש שני אחים מאב אחד ומאם אחת. אחד אוכל ושותה כבהמה. וא' דומה למלאך ה' צבאות. לא אוכל ולא שותה רק נהנה מזיו השכינה. ומיד השיב לו אחיו הרר"ש בזה"ל. יש שני אחים מאב אחד ומאם אחת. א' דומה לכהן גדול. וא' לבעה"ב. הכה"ג אוכל והבעה"ב נתכפר עכ"ל:

יד) **כתב** הה"ג מ' ישראל בערגער שי' אבד"ק בוקארעשט. סיפר הה"ק מספינקא שרבינו הקדוש הרבי מלובלין ז"ל אמר שבעת שלמד בישיבת הרה"ק הרר"ש ש"ע או"ח הרגיש בעת לימודו ריח גן עדן והרר"ש הסתיר הדבר. ובכל עת לימודו הי' על השלחן מיני בשמים כדי שאם ירגיש א' מתלמידיו יוכל להסתיר הדבר. עוד סיפר שהרה"ק ר' יודא צבי מראזלא נסע פ"א להרה"ק בעל אורח לחיים וכשחזר לביתו שאלו חותנו הק' רבינו צבי מזדיטשוב מה ששמע שם. וסיפר לו ששמע תורה אחת מה שסיפר האורח לחיים מהרר"ש ז"ל דכל הרעש מהעקידה היה מחמת דלכל אדם אין נותנים נסיונות רק לפי ערך מדרגתו ולפי ערך עבודתו. רק כשבא נסיון לאדם נוטלין ממנו כל מדריגתו וקדושתו

ולא נשאר רק הרשימה ולפי ערך קדושתו כך ערך הרשימה. והשיב לו חותנו הק' רבינו צבי אלמלא לא באתי אלא בשביל זה דיו. כשעשה הרר"ש נשואי בנו הגה"ק ר' צבי יהושע הורוויץ עם בת אחיו הגה"ק בעל ההפלאה. אמר הרר"ש לאחיו ההפלאה. אחי נקיים דברי חכז"ל לית כתובה דלא רמי בה תיגרא. ובכה ההפלאה והתקוטט עמו וא"ל אתה משובח ביראה ועבודה. ובכה הרר"ש והתקוטט עמו לאמור אתה משובח יותר ביראה ועבודה וקיימו בזה דברי חז"ל עכ"ל:

טו) **הגה"ק** מוהר"ר צבי הירש הלוי איש הורוויץ ז"ללה"ה זי"ע אבד"ק טשארטקוב נכד הגה"ק המחבר זצללה"ה מובא אודותיו בס' שמן הטוב אות צ"ב והלאה וכ' הגאבד"ק בראדשין שי' וז"ל סיפר הרבי הק' המפו' בעולם כקש"ת מהור"ר דוד משה זצללה"ה זי"ע מטשארטקוב שראה בפנקס הישן של ק"ק טשארטקוב היות שהגביר המפורסם הראשון ממשפחת ראטהשילד כשהי' בחור הי' משמש בקודש להגה"ק ר"צ הירש זצללה"ה האבד"ק טשארטקוב. ואח"כ נשא אשה בק"ק סניאטין והי' לו חנות והצליח קצת. והנה הרבי ר' הירשלי זצללה"ה הי' לו אז עוד בת אחת להשיא והי' לו מיתר הפליטה מהונו רק חמשה מאות אדומים דוקאטען] וזה הי' מחזיק ומצניעם בתיבת השלחן שלו סגור לנדוניא לבתו. וכמעט בשום פעם לא הוצרך לבוא לתיבה זו. רק בכל שנה באור לארבעה עשר דניסן בבדיקת חמץ הי' פותח גם את התיבה לבדוק. ובאותה שנה נשא המשמש הנ"ל אשה. ולשנה האחרת בליל י"ד בניסן כבוא הרב לבדוק התיבה. ראה שאין שם הכיס עם האדומים הנ"ל כמו בכל שנה. ויבהלו הוא ואנשי ביתו וב"ב החליטו שאין זה רק שהמשמש הנ"ל גנבם משם. והראי' שהרי עשה לו חנות. וכפי הנשמע הוא מתעשר והולך אין זה כ"א מהאדומים הנ"ל עשה לו את החיל הזה. והר"ר הערשלי ז"ל כמה פעמים השתיק אותם לאמור כי חושדים בכשרים כי כפי שמכירו אשר כל עת היותו בביתו אצלו הי' איש ישר הולך ירא ה' ונאמן ביתו. אבל ב"ב לא נתנו לו מרגוע ואמרו שאין זה רק שהוא גנב את הכיס עד שאלצוהו והכריחוהו ליסע אליו לסניאטין. ובעל כרחו נסע לסניאטין. וכבואו אליו וראה את רבו הקודש אשר חבבו באין קץ. ויכבדהו וישמח בו מאד. ואח"כ סיפר לו רבו את אשר קרהו והי' מגלה טפח ומכסה טפחיים שהוא נחשד ע"ז ואז תומ"י אמר לו משמשו הנ"ל כנים הדברים. אני לקחתי. אמנם אין לי כעת מן המעות רק שני מאות אדומים. וזה אתן למר תיכף ומיד. ובמשך זמן קבוע אשיב את הכל. אז נסע הה"ק רבי צבי הירש ז"ל בשמחה לביתו על האבידה שמוחזרת לו. וראטהשילד הי' שולח לו בכל פעם עוד אדומים. והנה כמנהגן של ישראל לעשות תיקוני הבית ולסוד בסיד על חג הפסח. כן עשו גם אצל הה"ק רצ"ה ז"ל ואינה יהודית

מכפר הסמוך לטשארטקוב סידה בסיד את ביתו. וכאשר בדק הרב פ"א ופתח את התיבה. ותרא הערלית כי כיס בתוכה ונתנה עיני' בו ותתגנב אל התיבה ותקח מפתח ותפתח אותה ותקח את הכיס עם האדומים ותבוא אל בעלה. הבעל הטמין את הכיס עם האדומים על זמן מרובה והשתכח הדבר. אמנם אחר עבור זמן רב. וראה בעלה שכבר נשכח הדבר. ויקח לו בתחילה אדום א' ויבוא אל המוזג להקרעטשמא אשר בכפר. ויקח לו י"ש הרבה וישתה עם אחוזת מרעהו. ויטב לבו. ואח"כ כאשר הוצרך לשלם להמוזג נתן לו את האדום ואמר לו זה מצאתי לך העירה ותחליפהו ותקח לך המגיע לך עבור הי"ש והשאר תחזיר לי. וכן עשה. ובשבוע השני' עוד הפעם בא הא"י וישתה לשכרון. ויקח מחיקו עוד אדום זהב ואמר לו שמצאו. וכן עשה עוד הפעם. ויהי כראות המוזג זה שתים ושלש פעמים. והבין כי אין האדומים כאבנים להיות מושלכות בחוצות וקל למצוא. ועלה במחשבתו כי בוודאי גנב הא"י את האדומים. ע"כ הלך תומ"י להשר הפולוס שהי' נקרא אז בשם וואיעוואדא וסיפר לו המעשה. ויאמר לו הוואיעוואדא ראה כאשר יבוא עוד הפעם אליך לשכרהו הרבה מאד ולהרבות עליו רעיו אשר כשיכנס הי"ש יצא הסוד ויוודע האמת. וכן עשה. ויהי כטוב לבו ונשתכר הרבה ויגד לרעיו בחשאי את כל לבו. ויספר להם מאשר גנבה אשתו הכיס אצל הרב. וכי במקום פלוני בביתו קבורים כל שאר האדומים. המוזג לקח לו עדים ששמעו מפיו. וימהר אל השר הוואיעוואדא והוא שלח תומ"י את עבדיו לבית הערל בכפר ויחפשו במקום שאמר וימצאו את הכיס עם האדומים רק שהיו חסרים איזה אדומים מן המספר ת"ק אדומים ויאסרו את הא"י ויביאהו להשר וואיעוואדא והודה לפניו את הכל. וישלח השר העירה אחרי הרב שיבוא אליו. ונבהל הרב כי נקרא אל השר. ויחשוב מי יודע איזה עלילה העלילו עליו ועל עדתו. ויבא אל השר. והתחיל השר לשאלו כמה בנים ובנות יש לו. וכמה משכורתו לשבוע. עד שסיפר לו הכל. וישאלהו ומאין לך להשיא את בתך ויספר לו כי הי' לו על נדוניא וצרכי נשואין כיס עם ת"ק אדומים רק שנגנב ממנו. וישאלהו השר על סימני הכיס ויגד לו הרב את כל ונוכחת. ולקח השר את הכיס עם האדומים ונתנם להרב. ויספר לו את הכל ומי גנבם. וישב הגה"ק רצ"ה ז"ל אל ביתו בשמחה רבה. ותומ"י נסע הה"ק לסניאטין לישאל את משמשו הנ"ל מה הי' לו כי השיב את אשר לא גנב. אז הודה לו היות שראה את רבו שרוי בצער גדול והבין שאם יחזור רבו הביתה בפחי נפש איך תגדל הע"נ שלו ושל ב"ב ויגמור בדעתו לומר שהוא גנבם ויקח כל הונו ורכושו אשר רכש ונתן מיד כדי להפיס דעתו של אותו צדיק וגם אח"כ מכר הכל וכמעט משכן את הכרים וכסתות שלו וישלח בכל פעם עוד אדומים לרבו וכשמוע רבו את זאת ויפיסהו בכמה פיוסים

על שחשדהו והחזיר לו את כספו. ויברכהו בעבור זה כי יצליח ויעלה מעלה בעושר רב. וההון הרב יהי' לו קיום אצלו עד דורי דורות. ומאז והלאה התחיל להצליח ומשם יצא הבית המפורסם הלזה בית ראטהשילד ועיין בפתחא זעירא לס' צבא רב דף ט' ע"א:

טז) **כתב** הרה"ח מ' דוב בער נ"י מפערבענין באונגארין וז"ל. הגה"ק הרר"ש זצללה"ה עת בא לניקלשפורג שאל במנהגי הרב אשר הי' שמה מקדמת דנא. ובאו זקני העיר וחכמי' וכל אחד סיפר לו מתהליכות הרב אשר הי' שם. ועוד ביקש מהם. אבל כבר נלאו כל חכמי העיר לספר לו איזה דבר חידוש. עדי כי בא שמה חייט עני זקן ואמר לו גם אני אספר למעלתו איזה דבר טוב אשר ראיתי מהרב דפה. והרר"ש כיבדו ביתר שאת. ואמר לו נא יספר אדוני. וסיפר לו. כי פ"א חלתה המשרתת אצל זו' הרבנית והי' לפני הפסח. ולא ידעה הרבנית לשית עצות בנפשה להיות בלא משרתת. ובקשו אנשי העיר את החייט הלז כי יתן את בתו אשר יש לו. לבית הרבנית עד אחר ימי החג. כי יבא הזמן לשכור משרתת אחרת. הנערה בת החייט לא אמרה דבר וקיבלה על עצמה להיות משרתת שמה. והרב הלז הי' הרגלו לקיים מצות ושמרתם את המצות כפשוטו וכמשמעו. לשמרם משעת קציר ואילך בשמירה מעולה. והי' הרגלו כי בעת הילוך לקצור החטים הלך עם מסייעתו בתופים ובמחולות. ואת אלומותיו ברינה יקצורו. ואת קציר החטים לקח על כתפותיו תחת צל החופה וככה הובילם לביתו. ודש וברר את החטים ונתן אותם בשק ובקופה בבית מיוחדת. ולקח ב' שומרים אשר עמדו במשמרת הקודש יומם ולילה לא ישבותו. והם שמרו את משמרת הקודש קציר החטים. עד בא העת לפני הפסח ויטחנו ברחיים ודכו במדוכה ואפה לעצמו את שש המצות שמורה לפסח ואח"כ סגר אותם במסגרת הארגז שלו. והמפתח הי' אצלו עדי יבא העת לקיים המ"ע של בעת"מ. ויהי היום ערב פסח והי' טרוד בעסקיו עסקי מלאכת שמים. ושכח את המפתח בתוך הארגז אשר שמה היו המצות שמורה שלו. הרבנית אמרה להילדה המשרתת. אשר זה יום או יומים כי באה לביתם כי תקח איזה מצות לדוכם במדוכה לעשות מצה עשירה לצורך הילדים והמשרתת כי לא ידעה דבר התנהגות הרב ז"ל. הלכה אל הארגז הלז ולקחה הש מצות שמורות הנ"ל ודכתה אותם במדוכה ובשלו בפרור כמצה עשירה ושום איש לא ידע את המעשה אשר נעשה. בליל התקדש חג הפסח והרב זצללה"ה ברב ההכנות שלו כאשר רצה לישב על הסדר פשט ידו לתוך מלבושו ליקח את המפתח ולפתוח את הארגז ליקח את הש המצות הערוכות לו ומפתח אין. הלך אל הארגז ומצא המפתח בתוכו. ופתח פתוח לפניו. והמצות אינן. שאל את הרבנית ולא ידעה מה להשיבו והנערה אמרה את אשר עשתה. והרב הנ"ל לא הכלימה דבר. ושום

גוון והשתנות ועגמת נפש לא נראה עליו כלל. ולקח מצות פשוטות וערך את הסדר ברב שמחה ותודה והלל ושבח. וכאשר סיפרו זאת להה"ק הרר"ש זצללה"ה. אמר הן הן. לזאת קויתי כי הרגשתי בעצמי כי יש כאן איזה ענין ודבר גדול את אשר נעשה פה בבית הרב זלה"ה עתה נודעתי בגדולת מעלותיו של הרב ז"ל למען אכיר את המקום אשר אני עומד עליו כי אדמת קודש הוא עכ"ל יז) **מעשה** נפלאה מהגה"ק רבי ר' שמעלקא זצללה"ה נכד המחבר זצללה"ה. כתב הרב הגאון מ' שבתי ליפשיץ נ"י האבד"ק יולניצא. זה כמה שנים אשר שבת אצלי הרב מוויטקוב הסמוך לעיר בעלז והי' מייחס עצמו שהוא נכד להגה"ק רבי ר' שמעלקא זצללה"ה מניקלשפורג. וסיפר לי מעשה נהורא. שהרר"ש הי' לו בנעוריו חבר א' בתורה חריף ועילוי גדול ויר"א שאח"כ נתקבל לרב ואב"ד בעיר יאנוב. והרב הי' מתמיד גדול בתורה ועובד השם וכל העם ענו אחריו מקודש. רק שהי' בטבע עקשן גדול ולא ביטל דעתו מעולם מפני שום ברי' שבעולם. ברבות הימים עשה הרב הנ"ל שידוך עם בנו עם רב אחד ממרחקים. ובהגיע זמן החתונה ביקש הרב מאת הלומדים ומאת הנגידים בעירו שיסעו עמו לכבודו אל חתונת בנו הבכור. וכן עשו. שנסעו הלומדים והנגידים במרכבות רתומות לכבודו הגדול. והרב נסע על מרכבה כבודה עם בנו החתן המופלג ועם ראש הקהל דהעיר. ועוד אברך א' מופלג בתוי"ר כדי שיהי' להם לצוותא לדבר בדברי תורה על הדרך. בנסעם והנה הגיע זמן מנחה. וירדו מן המרכבה הרב ואנשיו כדי להכין עצמם לתפלת מנחה. והרב הלך לצד אחר לעשות צרכיו תחת אילן א' כי הי' ביער. ואנשיו אשר נסעו עמו באו חזרה תיכף אל המרכבה. והמתינו על הרב עד בוש. והוא לא בא. השמש שקעה. והרב לא בא בחזרה עליהם. ונשתוממו על הדבר הזה. והלכו החתן וראש הקהל והאברך לחפש את הרב ביער. אולי הוא עומד שם ומתפלל. אבל יצאו לחפשו חנם. המה נבהלו מאד. כי החושך כסה הארץ. ובאו בחזרה אל הדרך הישר אל המקום אשר המרכבה עומדת שם. ובתוך כך באו עוד איזה עגלות עם אנסים אשר נסעו ג"כ אל החתונה. ושאלו מה זה היא עמידה זו על אם הדרך. וסיפרו להם כי הרב איננו. וענו האנשים ואמרו. אל תדאגו כי יכול להיות כי הגביר המפורסם פב"פ אשר נסע ג"כ אל החתונה לכבוד הרב. והוא נסע לבדו במרכבתו. ויוכל להיות קרוב לוודאי שהוא לקח את רבינו על המרכבה שלו. כי ראה אותו עומד ביער. ובוודאי נסע עמו. וכאשר שמעו את הדבר הזה. הסכימו כלם השערתם שכן הוא. ונסעו משם. ובכל הדרך חפשו אותו ושאלו עליו. אבל כלם אמרו שבוודאי נסע עם הגביר מאותו העיר. וכאשר הגיעו להעיר למקום החתונה. וראו שהמחותן אבי החתן איננו שם. ויתעצבו מאד ע"ז. יש שאמרו. יוכל להיות שהרב המחותן נסע לביתו. אחר שתעה

ביער ונזדמנה לפניו עגלה לעירו. ונסע לביתו כדי שלא יהי' לו ביטול תורה. כי יודע הוא היטב שהחתונה תהי' גם בלעדו. סוף כל דבר. החתונה היתה בעצב גדול משני הצדדים כמובן. ואחר החתונה נסעו הב"ב מיאנוב לביתם. ובכל הדרך שאלו לכל עובר ושב אם לא ראו את רבינו. וכלם ענו ואמרו לא ידענו. ובני עיר יאנוב שלחו שלוחים לכל עיר ועיר בסביבות עירם לחפש את הרב. אבל הכל הי' לחנם כי הרב תעה ביער. וכאשר רצה לצאת מן היער אל הדרך הישר. הלך בדרכים שונים ועקומים. והלך כל אותו הלילה כמה פרסאות בעומק היער. כי היער הי' גדול מאד מכמה וכמה פרסאות באורך וברוחב. וכאשר עלתה השמש. עמד לפוש מעט וקרא קר"ש והתפלל בלי טו"ת. וכן הלך וסבב בהיער איזה שבועות רצופים ואכל פירות היער. ובכל עת שהי' עיף ועמל ויגע הניח א"ע לישן ביער. עד שמרוב צרות ודאגת נפשו. שכח אימתי יום השבת. כי טעה בחשבונו על יום אחד. היינו כי נתחלף לו החשבון על יום הששי בשבוע. שהוא יום השבת. ויקדש אותו בכל אשר הי' לאל ידו בהיותו ביער. והשי"ת שמר אותו מכל מיני פגעים וחיות רעות. בזכות תורתו ומעשיו הטובים. עד אשר לאחר איזה שבועות. יצא מן היער. ובא לכפר מקום ישוב. ונתוודע לו אי' הוא וברוב הרפתקאות דעדו עליו בא לעירו ולביתו. וסיפר את כל המאורע. והנה ביום החמישי בשבת לעת ערב. והרב התחיל להכין א"ע לקבלת ש"ק. והשתומם על ב"ב שאינם עושים שום הכנות על ש"ק הממשמש לבוא אבל הם אמרו אליו שהוא טועה א"ע בחשבונו. כי היום הוא חמישי בשבת. אבל הרב בהיותו ביער בצרותיו נפל במרה שחורה כעין שוטה לאותו דבר. שרק הוא חושב חשבון צדק. וכל ב"ב ובני עירו טועים הם לפי דבריו וכל הוויכוחים והטענות לא הועילו לזוז אותו ממחשבתו זאת. שהיום הוא ערב שבת ולא חמישי בשבת. וחשבו את הרב שאינו בישוב הדעת בדבר הזה. וב"ב היו בצער גדול מזה. אבל מה היו יכולים לעשות. והיו מוכרחים להכין לו סעודות שבת. ובאור ליום הששי. הלך לביהכנ"ס וקיבל שבת בשמחה גדולה. וכל העם צחקו אחריו ואמרו שהוא מטורף בדעת רח"ל. וכיבד את השבת שלו בכבוד גדול. וקרא בתורה. ובירך ברכת הגומל. ולא הניח תפילין. ולאחר השבת שלו כאשר הגיע יום השבת קודש. שבת לכל העולם. וראה שכל העם וב"ב מכינים עצמן על שבת רגז וכעס עליהם. והוא הניח תפילין. וגם עשה מלאכה. והשמחה שהי' בביתו מבואו נהפך לאבל ויגון. וכה עברו כמה שבועות ולא יכלו להעביר אותו מדעתו וחשבונו. ובאו אליו כמה רבנים וגדולי ישראל מהסביבות. ובקשו אותו שיבטל דעתו בזה. והרבו עליו בראיות ואותות כי טעה בחשבונו על הדרך שהי' נע ונד אבל הוא שהי' בטבע עקשן גדול מצורף לזה טירוף דעתו עתה באותו דבר. אף שבשאר ענינים

הי' בר דעת כמו כל אדם אבל בענין זה הי' שוטה רח"ל. לא שמע לדבריהם. עד שנשמע הדבר הזה להרב הגה"ק הרבי ר' שמעלקא זצללה"ה שהי' אז אבד"ק שיניאווי. והרה"ק הרר"ש ז"ל נסע אליו ובא לביתו ביום החמישי ביום שהיה ע"ש לפי חשבונו של הרב מיאנוב. ושמחו זה לקראת זה מאד מאהבת נעורים. והרב מיאנוב. שאל את הרר"ש ז"ל אם יהי' אצלו בש"ק. והשיב לו שרק בעבור זה בא אליו. והרר"ש רמז על הבע"ב מיאנוב. שיכינו עצמם על שבת כראוי כפי החשבון של הרב מעירם. וגם יכינו יין טוב וחזק יין ישן וביום החמישי אחר חצות הלכו למקוה ולעת ערב לבשו בגדי שבת והלכו להתפלל יחד עם הרב מהעיר. ותמהו כל העיר על הרר"ש מה זה שגם הוא ח"ו מודה להרב מיאנוב והרר"ש כיבד את הרב בקבלת שבת. אבל הרר"ש ז"ל ובעה"ב התפללו תפלת חול. ואחר התפלה הלכו לביתם בשלום כמו בליל ש"ק בשמחה רבה. ובאו לבית הרב הרבה אנשים לכבוד האורח הרר"ש ז"ל. ואמרו שלום עליכם בשמחה רבה ואח"כ עשו קידוש וישבו לאכול ודברו ביניהם תורה הרבה והרר"ש ז"ל אמר אל הרב מיאנוב שצריך לעשות סעודת הודאה על הנס שבא בשלום לביתו ע"כ יתן יין הרבה. והרר"ש אמר אל הרב שישתה וגם הוא ישתה. והרר"ש הפציר בהרב שישתה ויחזור וישתה. ועפ"י רמיזת הרר"ש ניתן להרב יין ישן נושן שכל השותהו יפול בשינה זמן רב וכן הי' שנפלה תרדימה על הרב מיאנוב ויישן סמוך להשלחן באמצע הסעודה. ורמז הרר"ש אל הבע"ב אשר בלאט יניחו כר תחת ראשו ויישן במנוחה. והרר"ש לקח לו הפייף ועשן טוטין. ואמר אל הבע"ב עתה לכו למלאכתכם כל או"א יעשה עבודתו ומסחרו. ובעזהשי"ת יהי' הכל טוב. רק מחר בלילה בש"ק האמיתי באותה שעה ובאותה עת תבואו לבית הרב כמו עכשיו. והרר"ש עמד על המשמר שלא יקיצו אותו כל הלילה וכל יום הששי שלאחריו. עד שהלך לפני הבית על המשמר שלא יקיצו אותו אפי' קול צפור. והרב מיאנוב הי' ישן כל ליל ש"ק. ובליל ש"ק התפלל הרר"ש בבית הרב ביחידות. ואל הסעודה באו כל אנשי העיר כמו אתמול בלילה. והרב מיאנוב הי' ישן עוד. והרר"ש אכל סעודת ש"ק בשמחה רבה ואמר תורה לפני הנאספים סביב לשלחנו עד כחצות הלילה ואח"כ הקיץ את הרב משנתו. ואמר אליו יאניווער רב שטייט שוין אויף צום בענטשין. והקיץ הרב ואמר אל הרר"ש כמדומה לי שישנתי הרבה ונטל ידיו והתחיל עוד לדבר דברי תורה אל הרר"ש ז"ל ואח"כ ברכו ברכת המזון ולא ידע כלל מזה עד יום פטירתו. ואדרבה התפאר א"ע שכל העולם מודים לדבריו ועושים את יום השבת כפי חשבונו. והחזיק טובה להרר"ש שעמד לימינו וסייע לו להמשיך את כל בני עירו אל האמת כפי חשבונו. כי כלם עזבו את דרכם המוטעה ועשו את הש"ק יחד עם הרב. כן האמין כל ימיו. ואחר השבת באו

נכבדי העיר אל הרר"ש בקול תודה ע"ז. אבל הרר"ש ז"ל גזר עליהם שלא ידברו עוד מזה כלל. ואז נתפרסם הרר"ש ז"ל בעולם לאיש מופת וחכם הרזים זי"ע ועכי"א. עכ"ל:

יח) **כתב** הגאב"ד ד"ק טשארטקוב וז"ל. הרר"ש ז"ל ותלמידיו הק' מעולם לא היו ישינים על מטתם כדרך העולם. ופ"א נתארח אצלו בנ"ש הר"ר אלימלך זצללה"ה זי"ע מליזענסק וערך לפניו מטה מוצעת והי' דבר חדש בעיני התלמידים עד כי שאל אותו הגה"ק תלמידו ר' מרדכי בנעט ז"ל הכי הרבי מפולין אינו בקו הבריאה. שצריכים להציע לו מטה. ויהי בלילה כאשר ישבו לאכול סעודת הלילה. והפליגו בשיחה נאה בדברי תורה. עד כי שאלה הרבנית ע"ה בעלי הלא המטה מוצעת לכבוד האורח כדי שינפש מטלטול הדרך. ולמה זה תעכבהו להמניעו ממנוחתו. וענה הרר"ש זי"ע. צדיק זה בא לבית מלוני. כדאי הוא שלא יישן. ויפטר בלא לינה ודפח"ח. עכ"ל:

יט) **סיפר** הה"צ מ' אלטער נ"י פערלאוו מנאוואמינסק ששמע מאבותיו הק' ז"ל אשר האחים הגה"ק הרר"ש ובעל ההפלאה ז"ל התבודדו יחד בעבודת השי"ת ולמדו יחד שני מעל"ע וחצי רצופים בלי שינה. והי' נצרך להם לעיין בהרמב"ם והמה למדו בחדר על עלי'. וירד הגה"ק בעל ההפלאה לדירה התחתונה להביא משם את ס' הרמב"ם. ובלכתו על המדרגות מלמעלה למטה. אחזו שינה וישב על המדרגה ונרדם בשינה. אחיו הרר"ש ז"ל המתין ובראותו כי אחיו אינו בא בחזרה עם הרמב"ם. הלך לחפשו. ומצאו ישן על המדרגה. והקיצו ואמר אליו אחי מה תעשה בקבר:

כ) **כתב** הרה"ג מ' שמואל שי' אבד"ק שאטאווא שמעתי מאבי הה"ג אבד"ק פראנפיל אשר שמע מאנשי אמת כי בהיות הגה"ק בעל ההפלאה ז"ל רב בעיר לאכעוויץ הי' שם בעיר הנ"ל גביר אלים שהי' לו עם אדם א' איזה עסק אצל הה"ק בעל ההפלאה ז"ל. ודרש מהרב שיעשה לו איזה ענין שלא כד"ת. ויהי כאשר ראה כי הרב לא ישמע לו. הלשין עליו לפני הדוכס בעיר לעכוויץ. ובימים ההם הי' ביד הדוכס לעשות עם תושבי עירו כרצונו. ולזאת פקד הדוכס להעניש את הגה"ק בעל ההפלאה ז"ל בעונש מלקות. ויהי כאשר כבר הונח הרב ההפלאה ז"ל על הארץ כדי להלקותו. הוריד שתי דמעות מעיניו ואמר בזה"ל אוי כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו קומה עזרתה לנו. וכאשר סיים הדיבורים הנ"ל ותיבש יד האיש אשר הפקיד הדוכס להלקות את הרב הנ"ל ולא הי' יכול לזוז בידו ממקום למקום וכאשר ראו בע"ב העיר כי כבר הונח הרב על הארץ כדי להלקותו אז הפילו כלם א"ע על הארץ ואמרו להאדון אנחנו מקבלים עלינו שתצוה להלקות אותנו ולא את הרב. ועי"ז נמנע הדבר מלהלקות את הרב. עכ"ז ברח הרב ז"ל

אחר זה מעיר לעכוויץ לעיר יאמפלא וישב ג' רבע שנה עד שנתקבל לרב בעיר פפד"מ ומאז ועד היום לא פסקו משוגעים מגזעו של הגביר אלם הנ"ל:

כא) **כתב** הה"ג מ' אברהם סג"ל איטינגא ר"מ ב"ק דיקלא וז"ל הה"ק רר"ש עבר פ"א דרך עיר קראקא ותבוא לפניו אשה אחת ובנה על זרועותי'. ותבך לפניו לאמור. כי ילדה כבר בנים הרבה ומתו בקיצר ימים רח"ל. והילד הזה הוא ג"כ חלש ורפה אונים ומורא יעלה על ראשה לבל ימות גם הוא כאחיו. ויקח הרר"ש מטפחתו וכרך בו איזה דבר ומסר להאשה ואמר לה הא לך המטפחת ההיא עם מה שכרוך בו ולך אל הרה"ג האב"ד דפה והוא יאמר לך מה תעשה ונסע לדרכו. האשה עשתה כדברי הרב ותלך להרב דשם הגה"ק ר' יצחק לנדא זצ"ל האב"ד דשם ותספר לו את הדברים אשר אמר לה הרר"ש. ותתן לו את המטפחת. הרב התיר את הקשר ומצא בה אדום זהב ולא ידע הרב מה לעשות. והאשה הזאת ישבה בבית הרב ותחכה על תשובתו ונצטער מאד אותו צדיק. ובתוך כך נכנס אליו איש א' ממקורביו ויאמר לו. השמעתם חדשות. הקיסר מרוסיא נחלה מאד ושלחו אחרי הדאקטור הפראפעססער הגדול מבערלין ומדי עברו סר אל עירנו להנפש מעמל הדרך והוא מתאכסן באכסניא פלונית ומבקש שכרו בעד וויזיט אדום אחד. כשמוע הרב זאת הבין כי זה הי' כוונת הרר"ש ויתן להאשה האדום וציות לה לילך אל הפראפעסער מבערלין וכן עשתה האשה והילד נעשה בריא אולם והאריך ימים עד זקנה ושיבה עכ"ל:

כב) **הובא** בכתי"ק מהגה"ק מהרי"ם מגור זצללה"ה זי"ע. וז"ל. בתפלת רנב"ה ברכות ד' כ"ח שלא אכשל בדבר הלכה. ולא אומר על טמא טהור. ועל טהור טמא. ומקשים העולם על כפל הלשון. וסיפר שפ"א היתה עגונה אחת אצל הרב הקדוש אור החיים זצללה"ה זי"ע. והי' נראה לו שהיא מותרת. אך שהוקשה לו לומר בפה מלא שהיא מותרת. ולבסוף בא ההרוג ברגליו. וסיפר עוד מהגה"ק מהרבי ר' שמעלקי זצללה"ה זי"ע. הי' אצלו שאלה על בהמה אחת. והי' נראה לו שהיא מותרת. והי' קשה לו לומר שהיא כשרה. עד שבדקוה ומצאו בה טרפה אחרת כנ"ל. וזהו פירוש שלא אכשל בדבר הלכה. היינו שאנו עומדים בה. ושלא אומר על טמא טהור. דהיינו מה שאינו נוגע להלכה זו כנ"ל עכ"ל הכתי"ק הנ"ל. והרהגה"צ המפורסם אדמו"ר כקש"ת מוהר"ר מנחם מענדלי שליט"א האבד"ק פילץ. סיפר ששמע מזקינו הגה"ק המפורסם בעל חי' הרי"ם זצללה"ה זי"ע. לפרש תפלת רנב"ה עפ"י מעשה שהי' אצל הגה"ק הרבי ר' שמעלקי זצללה"ה זי"ע מנ"ש. שבא לחופה לסדר קידושין. ולקח הכתובה לקרות. ואמר שאיננו רואה שום כתב בהכתובה. והנה הש"ץ דשם אמר לו. יסלח לי רבינו. הלוא מפורש הכתב על הכתובה

שכתבתי. והרר"ש באחת. שאיננו רואה הכתב. ובשביל זה הלך לביתו ולא רצה לסדר הקידושין. ובימים מועטים נתוודע. כי הי' להכלה היתר לנישואין ע"י שנטבע בעלה הראשון. אבל בין כה וכה בא הנטבע ברגליו. ואיגלאי מילתא למפרע. למה הר"ש לא ראה הכתב לסדר קידושין כי היתה א"א גמורה. וזהו פירוש תפלת רנב"ה כהנ"ל:

כג) **כתב** לי' הגה"ח מהר"י שליט"א האבד"ק סעראצק נכד הגה"ק המחבר זצללה"ה. כי לכל תלמיד שבא אל הגה"ק הרר"ש זצללה"ה. אמר לו. המעל"ע כ"ד שעות. י"ד ללימוד. ד' לתפלות שחרית מנחה ומעריב. ד' לשינה. א' לצורכי קהלה ופסק דין. חצי לאכילה. וחצי להיות פנוי ולבטל. ועכ"ז באותו חצי שעה למד עמהם חובת הלבבות. ועם הרבי הקדוש מלובלין זצללה"ה זי"ע לא התנה רק כמש"כ בס' שמן הטוב ח"ב אות ג' עכ"ל:

כד) **סיפר** הה"צ שהיוח"ס כו' כו' כקש"ת מהור"ר אלטר פערלאוו שליט"א מנאוואמינסק. כי זקנו הרר"ש זצללה"ה. עברו ימים ושנים שלא דיבר כלל עם אשתו הצדקת ע"ה. ולא הי' לו שום מגע ומשא עמה. פ"א בא אליו אורח מגדולי הדור. אז חשבה בדעתה. הנה הגיע העת שתציע טענותי' לפני חברו של בעלה הרר"ש. ושאלו ע"ז. והשיב עפ"י משל. לאיש ואשתו שנסעו על הירידלייפציק. והי' להם הצלחה גדולה במסחרם. ופ"א אמר האיש לאשתו אנכי אעשה לך מסחר בפני עצמך. ואני אמכור את סחורתי בחנותי., ואת תמכור את סחורתך בחנותך. ונרויח פי שנים. ויהי ביום האחרון של היומא דשוקא אשר אז הטרדה רבה מאד. וכלם עומדים מבוקר עד הערב למכור את סחורתם הנשארת. ולקנות סחורה משם להביא אל ביתם. ואינם פונים אף על רגע אחת. כי לעת ערב יוגמר היומא דשוקא. באה האשה לחנות של בעלה ומדברת אליו דברים שונים ומבטלת אותו מעסקו. וגם היא מבטלת ממסחרה. אבל הוא אומר אלי' הלוא השעות ספורות וקץ הירידבא. אין עתה עת לדבר. רק למכור ולסחור. וגם את מחויבת לעסוק במסחרך. עבור כי פנה יום. כן הדבר. באנו לעוה"ז. והתקן עצמך בפרוזדור. בימי הירידהקצרים. וקץ הירידהוא בכל רגע ורגע. ושוב היום שמא כו' אמרו חכז"ל. ואיך יש עת לדבר ולבטל ביום האחרון של הירידה. הנני מחויב לעסוק במסחרי. והיא תעסוק במסחרה ועניני' עכ"ל. ועיין בס' תפלה למשה מהרה"ק ר"מ מסאמבור זצללה"ה. מביא ששמע מהרה"ק מהור"ר אלעזר זצללה"ה זי"ע בנו של רבינו הה"ק מהור"ר אלימלך זצללה"ה זי"ע מליזענסק. ששאלו אותו על אביו הק' זצללה"ה. מה צוה לפני פטירתו. והשיב אם תרצו לידע צוואת אבא. דרשו מעל ספר נועם אלימלך. כי כ"ב שנה לפני פטירתו אמר הדברים האלו שבספרו. וידעתי שבכל יום ויום הי' מצוה מחמת מותו. ולא עלה על דעתו שיחי' עוד למחר עכ"ל:

כה) **כתב** הרה"ח מ' שמעון מנחם נ"י מק' גאווארטשוב. שמעתי מפי הזקנים שבעיר. שכאן בעירנו הי' איש א' זקן מאד שהי' משורר ומסייע להרה"ק הרר"ש זצללה"ה מנ"ש. בעת תפלותיו בימים הנוראים. והי' רגיל לספר. כי המנהג הי' שהכינו להם ניגונים מיוחדים על כל דבר ודבר. למען אשר בעת התפלה לא יצטרכו לחפש אחר ניגון. אמנם עפ"י רוב אירע כאשר רצו המשוררים לנגן את הניגון המוכן להם. התחיל הרר"ש ז"ל בעצמו לנגן ניגון חדש ונפלא מאד. אשר לא שמעו אזניהם מעולם. והמשוררים נשתתקו כלם ולא הי' להם השגה. איך אפשר לשיר שיר נפלא ונעים כזה. ולא ידעו מאין בא לו אותו הניגון. וראיתי בס' ייטב פנים [מ' שפת הים אות י"ג]. וז"ל למאי ששמעתי מפי מוזלה"ה הגה"ק ר' משה טייטילבוים זצללה"ה אבד"ק איהעל. שהגה"ק הרר"ש זצללה"ה. כשהי' עומד בתפלה בשבתות וי"ט ובפרט בימי הנוראים ובעת העבודה. כשאמר וכך הי' מונה א' או"א וכו' וכדומה הי' מכוון הכוונות והסודות בין תיבה לתיבה ואז היה מאריך ומנגן ניגונים חדשים פלאי פלאים אשר לא שמע אותם. ולא שמעם אוזן אדם בעולם והוא לא ידע כלל מה הוא מנגן. ואיזה ניגון מנגן. כי הי' שוטט במחשבתו דבוק בעולם העליון והקול יוצא מפיו הקדוש בניגונים נפלאים ערבים לשומעיהם. חכו ממתקים וכלו מחמדים עכ"ד. והמשכיל יבין וכו' עכ"ל. ועיין בס' דברים ערבים ח"א דל"ד שכ' כי הרה"ק ר' ליב שרה"ס נסע לאונגארין לחפש איזה נשמה גדולה. ובא לסערענטש. ומצא שם את הרה"ק מ' יצחק אייזיק שהי' אח"כ אבד"ק קאלוב. שהי' ילד כבן ח' שנים והי' רועה את האווזות. ושאלו. למי אתה. ואמר לו. בן אלמנה אחת. והה"ק מהר"ל. ביקש אותה כי תתן אותו על שכמו וצוארו. והוא יגדל אותו כמו האב את בנו. ונתנה אותו להרה"ק מהר"ל. והוא הוליך אותו להרה"ק הרר"ש מנ"ש ולמד שמה ונתגדל שם עד שהי' ארי שבחבורה. וכ' שם בהוספות הה"ק ר' יצחק אייזיק מקאלוב הי' מפורסם לבעל מנגן גדול. כאשר למד מרבו הרבי הק' הרר"ש זצללה"ה מנ"ש, אשר מפורסם כי גרונו הק' הי' כשיר המנגן וכו' וכו' ע"ש. ועיין בקונטרס תפלה למשה הנדפס בריש ס' ישמח משה על נו"כ ד' סיגעט שמספר שם מהגה"ק ר' משה טייטילבוים הנ"ל. בהיותו אבד"ק שיניאווא. כי פ"א בליל יוהכ"פ אחר כל נדרי בא לחדרו להתבודד שמה כדרכו. וראה את הרה"ק רר"ש בהקיץ. והבין יען כי עשה כמעשיו הקדושים. שדרש ברבים כדרכו של אותו צדיק וקדוש לעורר את העם לתשובה ע"כ זכה שנתגלה אליו. והרואה בספרו הקדוש הדרשות לימים נוראים ודרוש לפני כל נדרי הנדפסים מהקדוש הרר"ש יודע ומכיר שזו הדרך ממש שהלך בו רבינו האי סבא קדישא זצללה"ה זי"ע

ועכי"א. ואמר פ"א כי יש לו כל המדריגות של הרר"ש זצללה"ה רק זאת חסר לו מה שהרר"ש הי' בעל מנגן להפליא והוא לא הי' בעל מנגן וכו' וכו' ע"ש:

העתקה מכתי"ק הגה"ק המפורסם כקש"ת מו"ה **יצחק אלעזר** הלוי איש הורוויץ זצללה"ה בן הרב הגאון הצדיק המפורסם שהיוח"ס תורה וגדולה במקום אחד כו' כו' מורי ורבי המובהק כקש"ת מהור"ר **מרדכי צבי** הלוי איש הורוויץ זצללה"ה מפיעטרקוב נכד הגאון המחבר זצללה"ה זי"ע:

בהיותי בבית ידידי הה"ג החסיד המפורסם שהיוח"ס מ' יוקיל שליט"א בפיעטרקוב בההגה"ק ר"א הנ"ל והראיתי לו הכתי"ק מזקנו הגה"ק המחבר זצללה"ה אשר הנני מוציא לאור ונתן לי כתי"ק ממר אביו הגה"ק הנ"ל זצללה"ה אשר כתב בכתיה"ק ממש סדר היחוס. ולאשר הי' מובחר הבראים כידוע לכל ונפטר בימי עלומיו לזאת הנני להזכירו לטובה ולברכה. לדורי דורות. וז"ל. יצחק אלעזר הלוי, בן לאאמ"ו הרב המאה"ג מו"ה מרדכי צבי הירש, בן הרב החריף מו"ה משולם. בן הרב הגדול החסיד המפורסם מו"ה אברהם ארי' ליב מבראד, בן הרב הגאון החסיד מו"ה יצחק האבד"ק הארחוב. בראד. גלוגא. וג' ק"ק אלטונא. האמבורג. וואנזינבערג, בן הרב הגאון החסיד מו"ה יוקיל אבד"ק בראד. וגלונא. בן הרב הגאון החסיד מורינו ורבינו מ' מאיר אבד"ק טיקטין. בן הרב הגאון החסיד המפורסם מורינו ורבינו מו"ה שמואל שמעלקי אבד"ק טארני. בן הרב הגאון מ' ישעי' הארוך. בן הרב הגאון הקדוש הנהרג על קידוש שמו יתברך מו"ה פנחס. השם ינקום דמו [הוא המחבר הגה"ק זצללה"ה זי"ע]. גיסו של הרמ"א. בן הרב הגאון מו"ה יעקב ישראל. בן הרב הגאון מ' שבתי. חתן הרב הגאון נשיא מ' עקיבא מאובין. בן הרב הגאון מ' ישעי' הלוי איש הורוויץ. והגאון מ' מאיר הנ"ל הי' לו עוד בן אחד הגאון הק' מו"ה צבי הירש אבד"ק טשארטקוב. אביהם של הגה"ק מ' שמואל שמעלקי אבד"ק ניקלשפורג. והגה"ק מ' פנחס בעהמח"ס הפלאה. והגאון ר' שבתי הנ"ל הי' אביו ג"כ של בעל עמק ברכה. אביו של השל"ה:

עכ"ל הקדוש:

להיות לראי' ביד ידידי הרב המופלג החסיד וכו' מוה"ר **אברהם יוסף** פישער נ"י מק"ק **אלכסנדר**, שההעתקה אשר העתיק מכתי"ק של אאדמו"ר הה"ג זצללה"ה היא אות באות מכתי"ק.

פיעטרקוב ב' חקת תרס"ט. אהרן יעקב המכונה יוקיל הלוי איש הורוויץ:

הנה יד"נ ההגה"ח המפורסם מוהרצי"ם שליט"א האבד"ק פלונסק שלח לי להס' בית פנחס קונטרס "גבעת פנחס" ועוד איזה רבנים גדולים המפורסמים שלחו לי ע"י הבי"ד

כתבים רבים לתולדות הגה"ק המחבר זצללה"ה זי"ע וכן הסכמות רבות מגאונים גדולים דזמננו ה' עליהם יחיו. אמנם כאשר הייתי אצל כ"ק אדומו"ר שליט"א מסאכטשוב בהיותו באטוואצק לשאוף אויר צח. והנה תש כחו מאד. יחלימו וירפאהו ה' במהרה בזכות כל ישראל. ולגודל חיבת הקודש החיבור והמחבר זצללה"ה. היו עיניו הטהורות משוטטות בהחיבור הזה. והשיב בפיו הקדוש אשר ספר כזה א"צ הסכמה. וכתב בכתב ידו הקדושה ממש אשר הוא מזקנו של בעל הפלאה. וגיסו של הרמ"א זצללה"ה. ויקח ספר אחד בצאתו מביהד"פ. לכן לא הדפסתי שום הסכמה. וגם הה"ג החסיד המפורסם כו' כו' כש"ת מהור"ר שמואל ווייס שליט"א האבד"ק וועגנגראווא במכתב תעודתו הנדפס בראש הספר. כתב לי ג"כ הערות רבות וחד"ת יקרים. וכן הה"ג הח' הישיש המפורסם כו' כו' כש"ת מהור"ר יוסף לעווינשטיין שליט"א האבד"ק סעראצק. כתב לי ג"כ במכתב שטר מתנתו ותעודתו. חד"ת יקרים. ומהראוי הי' להדפיסם. אמנם מאפס המקום. ומאפס הכסף. וגם הבנתי ברמיזא מאיזה גאון וצדיק הדור שליט"א שלא נכון להדפיס על הספר הקדוש הזה שום חד"ת מזולתו. ואתם הסליחה. והתולדה להגה"ק המחבר זצללה"ה זי"ע. אשר הדפסתי בררתי הקיצורים מכל מכתבי הרבנים הנ"ל. ואי"ה בקרוב. כאשר יזכני השי"ת להוציא לאור ג"כ הס' בית פנחס על מסכת ב"ק. ובכורות. וערכין. יודפסו אי"ה בל"נ יתר התולדה והסיפורים אשר תחת ידי:

ואחלה נא פני נדיבי אחב"י. אשר יקחו נא מאתי הס' היקר הזה בסבר פנים יפות. ואל יחוסו נא על ממונם רק יביטו נא על גודל המצוה. כי יסייעו לי בזה להוציא לאור החלק השני הנ"ל. ועי"ז שפתותיו הקדושים דובבות בקברו. ובטח ימליץ טוב בעולם העליון. ויגן לכל המסייעים לי בהדפסת ספרו. המונח עד עתה בכתב ידו הקדושה ממש כשלש מאות שנה. ונמחק הכתי"ק. והי' קשה מאד להעתיקם. ולא קבלתי מעות קדימה. והוצאות הדפוס רבו מאד ואין בידי לכסף מוצא. והננו מתפרנסים מזה לכן מצוה רבה היא מאד. אשר כל אחד מישראל. יקח לו הברכה הזאת אל תוך ביתו ושמות הקונים יוחקו אי"ה בהחלק השני. לזכרון עולם. לטובה ולברכה. ובזכות זה. יתברכו מהאל הטוב בבריאת השלימות ובהצלחה רבה ובכט"ס. ויזכו לראות בנים וב"ב עוסקים בתו"מ בהרחבה ונחת ויבוא גואל צדק בב"א:

הכ"ד המבקש המו"ל הנ"ל.